

Täysistunto

Keskiviikko 9.2.2022 klo 14.04—18.38

5. Valtioneuvoston selonteko tiedustelulainsäädännöstä

Valtioneuvoston selonteko VNS 11/2021 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Matti Vanhanen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle liikenne- ja viestintävaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto. Lisäksi tiedusteluvallontavaliokunta voi antaa lausunnon hallintovaliokunnalle.

Sisäministeri Krista Mikkosen 10 minuutin esittelypuheenvuoron jälkeen keskustelu käydään etukäteen pyydettyjen puheenvuorojen osalta nopeatahtisena. Aluksi pidetään ryhmäpuheenvuorot, joiden pituus on enintään 5 minuuttia. Muiden etukäteen varattujen puheenvuorojen pituus on enintään 5 minuuttia. Puhemiesneuvosto suosittaa, että myös nopeatahtisen keskusteluosuuden jälkeen pidettävät puheenvuorot kestävät enintään 5 minuuttia. Lisäksi puhemies voi myöntää harkitsemassaan järjestyksessä vastauspuheenvuoroja. Lähetekeskusteluun varataan ensi vaiheessa enintään 2,5 tuntia. — Keskustelu, ministeri Mikkonen.

Keskustelu

14.19 Sisäministeri Krista Mikkonen (esittelypuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa puhemies! Tiedustelulait tulivat voimaan 1. päivänä kesäkuuta 2019, ja niiden soveltaminen on lähtenyt hyvin käyntiin. Nyt keskustelussa oleva selonteko sisältää selvityksen siviili- ja sotilastiedustelulainsäädännön toimivuudesta, tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta. Siinä käydään myös läpi kehittämistarpeita, oikeusturvan toteutumista sekä muita seikkoja.

Tiedustelulainsäädännön voimaantulon jälkeen Suomen turvallisuusympäristö on ollut jatkuvassa muutoksessa. Yhteiskunnan turvallisuuden ja perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi on tärkeää toteuttaa aiemmin tällä vaalikaudella annettujen valtioneuvoston turvallisuutta koskevien selonteiden linjaukset tiedustelutoiminnasta sekä varmistaa lainsäädännön ajantasaisuus. Muuttuva turvallisuusympäristö edellyttää ennakoivaa ja kokonaisvaltaista lähestymistapaa, ja ajantasaisella tiedustelulainsäädännöllä myös varaudutaan monista suunnista ilmeneviin uhkiin.

Kansallinen turvallisuus kuuluu Euroopan unionissa jäsenvaltion vastuulle. Suomi kantaa vastuuta Euroopan turvallisuudesta yhdessä muiden EU:n jäsenvaltioiden kanssa. Tiedustelutiedon jakaminen EU:n jäsenvaltioiden kesken ja tiedusteluyhteistyö perustuvat vapaaehtoiseen yhteistyöhön EU:n rakenteiden ulkopuolella ja tukevat unionia turvallisuustoimijana. Muun muassa kyvykkyyksiä hybridi- ja kyberuhkien torjumiseksi kehitetään.

Arvoisa puhemies! Tiedustelutoiminnan oikeudellisen perustan muodostavat perustuslaki, kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet ja kansallinen lainsäädäntömme. Uusi lainsäädä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

däntö on parantanut viranomaisten kykyä suojata Suomen kansallista turvallisuutta. Tiedustelutoimivaltuuksien tultua voimaan tiedonhankinta uusilla menetelmillä kansalliseen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen kohdistuvista uhkista on tehostunut.

Tiedusteluviranomaisille asetetut painopisteet ohjaavat tiedustelun kohdentamista. Tiedustelu kohdistetaan laissa määrättyyn toimintaan. Siviili- ja sotilastiedustelua voidaan kohdistaa osin samankaltaisiin kohteisiin, mikä otetaan huomioon toiminnan yhteensovittamisessa. Lainsäädännön mukaiset tiedustelun kohteet, eli niin sanotut uhkaluettelot, ovat osoittautuneet tarkoituksenmukaisiksi.

Tiedusteluviranomaisten toimivaltuudet täydentävät toisiaan. Tiedon hankkiminen kohteista perustuu myös tiedustelumenetelmien tehokkuuteen. Ulkomaantiedustelun ja tietoliikennetiedustelun toimivaltuudet ovat merkittävin muutos aikaisempaan, erityisesti siviilitiedustelussa.

Myös tiedustelutoimintaa koskevat periaatteet on kirjattu lakiin. Niitä ovat perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate sekä tarkoitussidonnaisuuden ja syrjinnän kiellon periaatteet. Lainsäädäntö sisältää periaatteiden toteutumisen varmistamiseksi oikeusturvaa koskevia ennakkollisia ja jälkikäteisiä menetteilyjä. Tuomioistuinkontrolli on kytketty perusoikeuksiin vakavimmin puuttuvien tiedustelutoimivaltuuksien käyttämiseen.

Arvoisa puhemies! Yhteiskunnan näkökulmasta eduskunnan tiedusteluvalvontavalio-kunnan harjoittama parlamentaarinen valvonta on tärkeää. Tiedustelutoiminnan laillisuusvalvontaa harjoittavat ylimpinä laillisuusvalvojina valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies. Tiedusteluvalvontavaltuutettu ja tietosuojavaltuutettu ovat itsenäisiä, riippumattomia laillisuusvalvojia, jotka ovat sopineet keskinäisen yhteistyönsä järjestämisestä tiedustelutoiminnan valvonnassa. Edellä mainittujen lisäksi tiedusteluviranomaisissa on organisoitu sisäinen laillisuusvalvonta, ja sisäministeriö ja puolustusministeriö kohdistavat valvontaa toimintaan hallinnonaloillaan.

Arvoisa puhemies ja hyvät kansanedustajat! Nostan seuraavaksi selonteosta esiin joitakin näkökulmia, jotka mielestäni ansaitsevat eduskunnan huomiota.

Ensimmäiseksi totean, että valtioneuvostoon on muodostettu tiedustelutoiminnan strategisen tason ohjaus- ja seurantakokonaisuus. Siviili- ja sotilastiedustelun ohjausta yhteensovitetään, ja se on osoittautunut onnistuneeksi. Ohjaus- ja seurantakokonaisuudessa TP-UTVA on tärkeä toimija. Tiedusteluviranomaisille annetuissa painopisteissä huomioidaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja kansallisen turvallisuuden kannalta merkittäviä kehityslinjoja, joista tarvitaan tarkempaa tietoa ylimmän valtionjohdon päätöksenteon tueksi ja muiden viranomaisten kansalliseen turvallisuuteen liittyviä tehtäviä varten. Painotan, että tietoa voidaan hankkia myös välittömän tarpeen mukaan. On myös muistettava, että tiedusteluviranomaisten toimiva yhteistyö muiden turvallisuusviranomaisten kanssa on tärkeää ja välttämätöntä. Lainsäädäntö on mahdollistanut yleisesti ottaen toimivan yhteistyön. Myös yksityisen sektorin kanssa on yhteistoimintaa, jolloin tiedusteluviranomaiset voivat hyödyntää ulkopuolista asiantuntemusta.

Toinen asia, jonka haluan nostaa selonteosta esiin, on se, että uuden lainsäädännön toimivaltuuksien käyttämisellä suojelupoliisin ja sotilastiedustelun toiminta on tehostunut. Edelleen kyky hankkia tietoa ulkomailta tiedustelumenetelmiä käyttämällä on parantunut. Uhkia torjutaan myös kansainvälisen tiedusteluyhteistyön avulla. Toimivaltuuksien kehittämisessä huomioon on kuitenkin otettava uusien teknologioiden kehittyminen. Ne tehos-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

tavat yksityisyyden suojaa, mutta toisaalta mahdollistavat kansallista turvallisuutta vaarantavan toiminnan salaamisen.

Kolmantena kiinnitän huomiota siihen, että laillisuusvalvonta on kattavaa ja tapahtuu usean eri tahon toimesta. Valvonta kohdistuu sekä strategiseen että operatiiviseen tasoon. Laillisuusvalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että tiedustelutoiminnassa noudatetaan lakia. Yksityiskohtainen sääntely ja dokumentointivaateet mahdollistavat toiminnan lainmukaisuuden tarkan valvonnan. Yhteiskunnalliselta kannalta tiedusteluvalvontavaltuutetun harjoittama reaaliaikainen valvonta varmistaa osaltaan, että tiedustelu kohdistuu vain kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan. On myös muistettava, että lainsäädännössä on varmistettu tiedustelun kohteena olevan henkilön oikeusturvatekijöitä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan korostaa, että tiedustelulla hankitaan tietoa kansallista turvallisuutta uhkaavista tekijöistä ja ilmiöistä Suomen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Sillä tuetaan valtion ylimmän johdon päätöksentekoa ja muiden viranomaisten kansalliseen turvallisuuteen liittyviä tehtäviä.

Vajaan kolmen vuoden soveltamiskokemusten pohjalta lainsäädännössä ei ole havaittu välittömiä, merkittäviä korjaustarpeita. Kaikilta osin tarkempien johtopäätösten tekeminen on ennen aikaista soveltamisajan lyhyiden takia. Joitakin seurattavia ja kehitettäviä asioita on noussut esiin. Toisaalta lainsäädäntöä on jatkossakin arvioitava ja kehitettävä uhkaympäristön edellyttämällä tavalla ja kokonaisvaltaisesti keskinäisriippuvuudet tunnistamalla.

Tiedustelun keinoin torjuttavat yhteiskuntaan ja sen kriittisiin toimintoihin — pahimmillaan Suomen suvereenisuuteen — kohdistuvat uhat ovat yhteiskunnalliselta merkitykseltään asteeltaan vakavampia kuin rikostorjuntaan liittyvät uhat. Tiedustelutoiminta on luonteeltaan perus- ja ihmisoikeusherkkää, jolloin on edelleen huolehdittava oikeusturvajärjestelyistä ja valvonnan tehokkuudesta sekä seurattava kansainvälistä ihmisoikeuksiin liittyvää oikeuskäytäntöä. Kansallisen turvallisuuden suojaaminen edistää osaltaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kari, Mika.

14.28 Mika Kari sd (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Vuonna 2019 voimaan astunut tiedustelulainsäädäntö on osa kansallisen turvallisuuden kehittämistä ja varautumista maanpuolustukseen kohdistuviin uhkiin. Kun tiedustelulainsäädäntö kolme vuotta sitten rakennettiin, käytiin laista laajaa ja perusteellista keskustelua. Päättyessään tiedustelulaista eduskunta edellytti kokonaisvaltaista selontekoa tiedustelulainsäädännön toimivuudesta ja tuloksellisuudesta vuoden 21 loppuun mennessä.

Kansalaiskeskustelussa, niin kuin täällä eduskunnassakin, kannettiin huolta tiedustelulainsäädännön vaikutuksista perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Lisääntyvät viranomaisten toimivaltuudet herättivät ymmärrettävästi kysymyksen, miten tavalliselle kansalaiselle taataan viestintäsalaisuus tai yksityisyys samalla, kun viranomaiset pyrkivät torjumaan vakavan kansallisen turvallisuuden uhkia niin verkossa kuin muualla yhteiskunnassamme ja maamme rajojen ulkopuolella.

Kansallisen turvallisuuden lisäämiseksi ja myös perusoikeuksiemme toteuttamiseksi on laissa määritelty toimivaltuudet ja tehtävät turvallisuusviranomaisille. Lain arviointi eduskunnassa on tärkeää, ja se lähettää viestin myös eduskunnasta ulospäin. Se osoittaa yhteiskuntamme vahvuutta, kun voimme käydä avointa keskustelua näinkin sensitiivisestä ai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

heesta kuin tiedustelutoiminta. Oikeusvaltiossa viranomaisten toiminta pohjautuu lakiin, ja se on oikeusvaltion keskeisimpiä tunnusmerkkejä.

Eduskunnalla on historiansa ensimmäistä kertaa lain voimaantulon, vuoden 2019, jälkeen mahdollisuus käydä läpi tiedustelulakien toimintaa ja arvioida lainsäädäntönsä onnistumista. Se onkin tarpeellista, koska lähtökohtaisesti salaisen toiminnan ympärille rakennetusta lakikokonaisuudesta ei meillä ole kokemusta edeltäviltä ajoilta. On kuitenkin tarpeellista todeta, että tiedustelulainsäädännön arviointi vain muutaman vuoden kokemuksen pohjalta on lyhyt aika kokonaisvaltaisen arvion antamiseksi. Onkin syytä tässä yhteydessä esittää, että tiedustelulakien toimivuutta tarkasteltaisiin myös joidenkin vuosien päästä kokonaisvaltaisemmin, kun kokemusta tiedustelutoiminnasta ja -lain muutostarpeista on kerätty nykyistä enemmän.

Arvoisa herra puhemies! Tiedustelulainsäädännön tarpeellisuutta ei ole juuri kyseenalaistettu. Tiedustelutoiminta luo meille uusia työkaluja, joilla voidaan vastata vakaviin kansalliseen turvallisuuteen kohdistuviin uhkiin. Rajat ylittävä tiedusteluyhteistyö kehittää myös Suomen kykyä vastata erilaisiin hybridiuhkiin. Tiedustelutoiminnan keskeinen tavoite on tuottaa ajantasaista tietoa ylimmän valtiojohdon, valtioneuvoston ja eri viranomaisten päätöksenteon tueksi. Eduskuntakäsittelyssä onkin syytä arvioida tiedustelulakien myötä lisääntyneiden toimivaltuuksien merkitystä vakavien uhkien havaitsemisessa ja torjunnan onnistumisessa.

On tärkeää, että eduskunnalla on ajantasainen käsitys siitä, että viranomaisten toimivaltuudet turvallisuustarpeiden kattamiseksi ja toisaalta perusoikeuksien kunnioittaminen ovat tasapainossa. Tässä huomionarvoista on, että tiedustelutoiminnan oikeudellisen perustan muodostavat perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet. Tiedustelutoimintaa ohjaavia periaatteita ovat perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, suhteellisuus, vähin haitta, tarkoitussidonnaisuus ja syrjinnän kieltö.

Huomion arvoista on myös arvioida sitä, miten lainsäädäntö seuraa tiedustelutoiminnan teknologista kehittymistä. Teknologiakilpailuun ei kukaan maa voi yksin vastata. Siksi kansainvälinen yhteistyö muun muassa EU:n puitteissa on Suomelle tärkeää. Myös toimivaltuuksien jatkuva täsmentäminen on osa tehokkaampaa ennakkoimista ja uhkien tunnistamista. Uudet teknologiat tuovat eteemme tilanteita, joissa kansallista turvallisuutta vaarantava toiminta on yhä salatumpaa ja yksityisyyden suojaa hyödyntävää.

Arvoisa herra puhemies! Eduskunnan tehtäviin kuuluu tiedustelulakien valvonta. Tätä varten eduskunnalla on tähän tehtävään nimetty myös parlamentaarinen valiokunta. Nyt valiokunnan lisäksi koko eduskunnalla on mahdollisuus tutustua tiedustelulakien toimivuuteen. Toivomme, että eduskunnan käsittelyssä saamme hyvän ja yhteisen käsityksen näiden lakien merkityksestä suomalaiselle yhteiskunnalle. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Niemi.

14.33 Veijo Niemi ps (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tiedustelulakien valmistelu viime kaudella lähti siitä lähtökohdasta, että Suomi oli verkkotiedustelun näkökulmasta lainsäädännön ja käytännön kyvykkyyden kannalta täysin jäljessä verrokkimaista ja pahimmillaan ulkopuolisen tiedustelutiedon varassa oman turvallisuutensa kannalta. Tämä tilanne oli välttämätöntä korjata ja hankkia oma kyvykkyys tiedon keräämiseen esimerkiksi terroristisesta liikehdinnästä. Tiedustelulakien käyttöönotto edellytti perustuslain yksityisyydensuojan suhteen muutoksen, jossa kansallinen turvallisuus säädettiin hy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

väksyttäväksi perusteeksi viestintäsalaisuuden murtamiseen. Tästä säädettäisiin tarkemmin tavanomaisella lailla, ja perustuslain muutos hyväksyttiin kiireellisessä menettelyssä yhdellä kaudella viiden kuudesosan enemmistöllä.

Perussuomalaiset suhtautuvat myönteisesti ajatukseen tiedustella sotilasuhkia ja terroristista toimintaa, mutta riveissämme oli myös epäilyksiä, voitaisiinko valtuuksia käyttää väärin esimerkiksi poliittisesti epäkorrekteja näkemyksiä esittävien seuraamiseen. Oli mielestämme kaikkien intresseissä, että valtuuksille säädetään erittäin vahvat viranomaistason sekä parlamentaarisen tason valvontakeinot.

Tiedustelutoiminta jakautuu suojelupoliisin toteuttamaan siviilitiedusteluun ja Puolustusvoimien tiedusteluviranomaisten pääesikunnan ja Puolustusvoimien tiedustelulaitoksen toteuttamaan sotilastiedusteluun. Tiedustelulainsäädännön pääasiallinen tavoite on kansallisen turvallisuuden suojaaminen huomioiden sekä perustuslaista että Suomea sitovista kansainvälisistä velvoitteista johtuvat vaatimukset. Tiedustelutoiminnan luonteen vuoksi toiminnan ja tietojen julkisuutta rajoitetaan eri tavoin.

Arvoisa puhemies! Tiedustelulaissa on kysymys periaatteessa pakkokeinolain kaltaisten keinojen ulottamisesta kansallista turvallisuutta uhkaavaksi katsottuun toimintaan, joka ei ainakaan siinä vaiheessa vielä täytä aihetta epäillä rikosta. Kyse ei ole rikostutkinnasta, vaan tiedon keräämisestä viranomaisten ja poliittisen johdon käyttöön sotilastiedustelun puolella sotilaallisesta uhkasta ja siviilitiedustelun puolella enemmän terrorismin kaltaisista uhkista ennen niiden konkretisoitumista ja realisoitumista.

Suomi oli viimeisten maiden joukossa saamassa lainsäädännön ja valvonnan valmiiksi. Nyt pääsemme vertaamaan toimintaa ja tapoja muun muassa Pohjoismaiden kanssa ja rakentamaan yhteistyötä valvonnan puolelta myös muualle.

Tiedusteluviranomaisten havaintojen mukaan Suomeen kohdistuu aktiivista valtiollista tiedustelua. Koronapandemian aikana liikkumisrajoitukset ovat vaikeuttaneet ulkomaisten toimijoiden toimintaa jossain määrin perinteisemmässä mielessä, mutta erityisesti toiminta tietoverkossa on ollut aktiivista ja kybervakoilu on lisääntynyt. Suomeen kohdistetaan hybridivaikuttamista. Muuttuva turvallisuusympäristö edellyttää ennakoivaa ja kokonaisvaltaista lähestymistapaa.

Uuden lainsäädännön toimivaltuuksien käyttämisellä suojelupoliisin ja sotilastiedustelun toiminta on lähtökohtaisesti tehostunut, sillä aiemmin käytössä olleilla toimivaltuuksilla ei voitu tehokkaasti riittävän varhaisessa vaiheessa hankkia tietoa kansallista turvallisuutta vaarantavista uhkista ja ryhtyä toimenpiteisiin ennakoivasti. Uusi tiedustelulainsäädäntö antaa aiempaa paremmat mahdollisuudet havaita kansalliseen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen kohdistuvia uhkia. Sotilastiedustelulain mukaiset toimivaltuudet ovat parantaneet tiedustelujärjestelmän kykyä muodostaa tilannekuvaa ja antaa ennakkovaroitusta valmiuden säätelylle.

Arvoisa puhemies! Lainsäädännössä on yhä toki kehittämiskohteita, kuten niin sanottu palomuurisääntely. Palomuurisäännökset rajoittavat tiedustelutiedon luovuttamista toiselle viranomaiselle muuhun kuin tietojen alkuperäiseen käyttötarkoitukseen eli kansallista turvallisuutta tai sotilaallista maanpuolustusta uhkaavien rikosten tutkintaan. Tyypillisenä käyttötarkoituksena on muiden edellä mainittujen lievempien rikosten tutkinta. Tällä hetkellä oikeustila on asian suhteen epäselvä. Oikeustilaa tulisikin tältä osin selvittää pikaisesti lainsäädäntöön jääneen valuvian korjaamiseksi. Toimiva palomuurisääntely on yhteiskunnan kokonaisedun sekä rikoksen uhrin ja perusoikeuksien huomioon ottamisen kannalta perusteltua. Tiedustelun kautta saadun tiedon pitää näkyä sekä käytännön päätöksen-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

teossa että oikeustoimissa. Tästäkin meillä on jo ennakkotapaus: Isis-naisten Suomeen paluu on surullinen esimerkki siitä, kun päätöksentekijät eivät välitä viranomaisen ilmoittamasta konkreettisesta turvallisuushkasta.

Viranomaisten tiedustelukeinot, toimivaltuudet sekä tarve niihin ovat tiedustelulainsäädännön lyhyen voimassaolon ajalta osoittautuneet perustelluiksi. Tarkemman kuvan saamme vasta tulevien vuosien aikana, kun lainsäädäntöä joudutaan soveltamaan käytännössä alati muuttuvassa toimintaympäristössä. Myös teknologian kehittyminen muokkaa jatkuvasti lainsäädännöltä edellytetyjä vaatimuksia. Tiedustelun tulevaisuuden osalta pian ei kiinnosta enää sähköpostiviestien sisältö vaan materiaalit, joita jaetaan somealustoilla. Tämän niin sanotun metadatan käyttö tiedustelutoimintaan ja profilointiin muokkaa osaltaan tiedustelutoiminnan luonnetta.

Ja lopuksi vielä, arvoisa puhemies: Suomen tulee parhaansa mukaan edistää kansallisten valtioiden välistä yhteistyötä. Tämä onnistuu osaltaan sillä, että tiedusteluviranomaisten riittävistä resursseista ja muista toimintaedellytyksistä huolehditaan tehokkaasti. Riittävillä resursseilla voidaan myös varmistaa, että tiedustelulainsäädäntö täyttää sille asetetun tarkoituksen eli parantaa kansallista turvallisuuttamme. Kysymys ei ole myöskään pelkäämistään laadunvarmistuksesta vaan myös valvonnan uskottavuudesta. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kiuru, Pauli.

14.39 Pauli Kiuru kok (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vuoden 2015 hallitusohjelmaan kirjattiin tavoite säädösperustan luomisesta vaikuttavammalle tiedustelulle. Työtä tehtiin parlamentaarisessa hengessä, ja siinä kokoomuslaisilla ministereillä oli keskeinen rooli. Tehtävä oli vaativa, ja myös perustuslakia oli päivitettävä. Tiedustelulainsäädäntömme tuli voimaan perusteellisen valmistelun jälkeen vuonna 2019. Se oli osoitus demokraattisen päätöksentekomme toimivuudesta kansallista turvallisuutta koskevissa kysymyksissä.

Olimme aikaisemmin liiaksi muiden valtioiden antamien tiedustelutietojen varassa. Se ei ollut Suomen edun mukainen tilanne. Kansainvälistä yhteistyötä tarvitaan, mutta siinä edellytetään myös vahvaa omaa panosta. On oltava tietoa, joka kiinnostaa kanssamme yhteistyötä tekeviä valtioita.

Arvoisa puhemies! Tiedustelulainsäädännön tavoitteena on parantaa suomalaisen yhteiskunnan mahdollisuuksia suojautua turvallisuuteemme kohdistuvilta vakavilta uhilta. Siviili- ja sotilastiedustelu tuottavat analysoitua tietoa ylimmälle valtiojohdolle päätöksenteon tueksi.

Turvallisuusympäristömme on viime vuosina monimutkaistunut ja heikentynyt. Kansainvälisesti tarkasteltuna poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen vaikuttamisen rinnalle on tullut laaja kirjo uusia keinoja. Kyber- ja hybridi-vaikuttaminen saavat uusia ja vaikeasti ennustettavia muotoja. Viime kuukausien tapahtumat todistavat uuden tiedustelulainsäädäntömme tarpeellisuuden. Myös selonteon johtopäätös on, että tiedustelua koskevan lainsäädännön tärkein tavoite, eli kansallisen turvallisuuden parantaminen, on toteutunut.

Arvoisa puhemies! Vaikuttavampi tiedustelu tarkoittaa suomalaisille turvallisempaa isänmaata. Perustuslakimme takaa turvallisuuden ohella yksityisyyden suojan sekä viestien salaisuuden. Kaksi perusarvoa, eli turvallisuus ja yksityisyys, oli sovitettava lainsäädännössä tasapainoisesti yhteen. Tiedusteluviranomaisten saamien laajempien toimivaltuuksien rinnalle oli myös rakennettava heidän toimintansa valvonta. Annettuja uusia oikeuk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

sia on tulkittava ja sovellettava tiukasti lain kirjaimen ja hengen mukaisesti. Pientäkään lipsumista ei saa tapahtua. Hyvään tiedustelukulttuuriin kuuluu ajantasainen lainsäädäntö, valtuuksien säntillinen noudattaminen sekä kansalaisten hyväksyntä. Kaiken perustana on luottamus viranomaisten toimintaan. Valtuuksia on käytettävä myös jatkossa kurinalaisesti. Laaja tiedustelulainsäädäntökokonaisuus vaatii seurantaa, ja mahdollisia puutteita on tarvittaessa korjattava.

Arvoisa puhemies! Hyväksyimme tiedusteluvalvontavaliokunnassa joulukuussa 2021 yksimielisesti mietinnön tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksesta. Valiokunta valvoo parlamentaarisesti tiedustelutoiminnan asianmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Työmme alkoi vaalikauden alussa. Meille on muotoutumassa vahva ja tervehenkinen tiedustelukulttuuri uuden lainsäädännön määrittelemissä rajoissa. Valiokunta piti kuitenkin tärkeänä, että oikeusasiamies ja tiedusteluvalvontavaltuutettu arvioivat yhdessä tiedustelulainsäädännön tulkintaan ja soveltamiseen liittyviä kysymyksiä. Se on tärkeää, koska lainsäädännöstä ei ole vielä muodostunut kaikilta osin vakiintunutta soveltamiskäytäntöä.

Arvoisa puhemies! Käsiteltävän tiedustelulainsäädäntöä koskevan selonteon yhteenvedossa todetaan, että turvallisuusympäristömme on jatkuvassa muutoksessa ja siksi myös lainsäädäntömme on pidettävä ajantasaisena. Kokoomus tukee linjausta. Varautuminen toimintaympäristön muutoksiin edellyttää kokoomuksen eduskuntaryhmän näkemyksen mukaan myös valmiutta tarkastella nopeasti lainsäädäntöä, jolla voidaan reagoida muutto- liikettä hyväksikäyttävään hybridivaikuttamiseen.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kärnä.

14.45 **Mikko Kärnä kesk** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kansalliseen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen kohdistuvia uhkia torjutaan tehokkaalla tiedustelulla. Suomen turvallisuuden kannalta tiedustelulla on aina ollut keskeinen merkitys, mutta lainsäädäntömme oli pitkään ajastaan jäljessä. Viime eduskuntakaudella toteutettiin suuri tiedustelulainsäädännön uudistus. Lainsäädäntö on vahvistanut vakavien rikosten ja uhkien torjuntaa sekä siviili- että sotilaspuolella.

Tietoliikennetiedustelun merkitys on korostunut sekä sisäisten että ulkoisten uhkien torjunnassa. Tietoliikennetiedustelun merkitystä on vahvistanut koronapandemia, joka on osaltaan johtanut lisääntyneeseen tietoliikenteeseen ja sen kautta myös torjuttavien uhkien kasvuun. Tiedustelu kybertoimintaympäristössä edellyttää korkeaa teknologista tasoa, henkilöstön osaamista ja riittävää rahoitusta.

Tiedustelulainsäädäntö on palvellut Suomea tähän mennessä hyvin. Muuttuvat ja yhä moninaisemmat turvallisuusuhat edellyttävät valppautta, valmistautumista ja lainsäädännön toimivuuden jatkuvaa seurantaa kaikissa tilanteissa. Tiedustelulainsäädännön tilaa, toimivuutta ja muutostarpeita onkin arvioitava säännöllisesti. Selonteon valiokuntakäsittely ja tiedusteluvalvontavaltuutetun vuosittainen kertomus tarjoavat eduskunnalle hyvät edellytykset jatkuvaan arviointityöhön. Lainsäädännön on annettava viranomaisille riittävät työkalut kriittisen infrastruktuurin ja strategisten kohteiden suojaamiseen.

Arvoisa herra puhemies! Sotilastiedustelulla hankitaan tietoa Suomen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä tuetaan valtion ylimmän johdon päätöksentekoa. Kiristyneet turvallisuuspoliittiset jännitteet heijastuvat Itämerelle ja arktiselle alueelle. Lähialueidemme kehityksellä on erityinen merkitys turvallisuudellemme. Tiedusteluyhteistyötä hyödyntäen pieni kansakunta voi seurata valppaammin myös maastamme kauempana ta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

pahtuvia geopolitiikan ja geotalouden toimijoiden siirtoja, joilla on merkitystä Suomen ja suomalaisten turvallisuudelle. Euroopan unionin tiedustelukapasiteetin vahvistaminen on tässä avainroolissa.

Suomi seuraa turvallisuuspoliittisen tilanteen kehitystä reaaliajassa. Hankittu tiedustelutieto ja tiedonvaihto tiedustelukumppanien kanssa syventävät valtiojohdon tilannekuvaa ja vahvistavat edellytyksiä tehdä tilanteen mukaisia turvallisuuspoliittisia päätöksiä. Suurten maiden sotilastiedustelulla on keskeinen merkitys arvioitaessa Venäjän toimia Ukrainan rajalla ja Ukrainassa.

Arvoisa puhemies! Suojelupoliisin tehtävät rikosten estämisessä ja paljastamisessa ovat merkityksellisiä terrorismin, vakoilun ja muiden vakavien valtion kohdistuvien rikosten torjunnan kannalta. Suojelupoliisi voi saada tehdessään siviilitiedustelua tiedon vakavasta rikoksesta tai sen uhasta. On tärkeää, että suojelupoliisin on nykyisin mahdollista jatkaa tiedustelumenetelmän käyttöä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi, vaikka tiedustelumenetelmän käytöllä ei enää voida olettaa saatavan tietoja kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta. Tärkeää on myös huolehtia siitä, että tiedustelun kautta saatu tieto rikoksesta tai sen uhasta siirtyy sujuvasti esitutkintaviranomaisille, jotta ne voivat täyttää oman tehtävänsä rikostorjunnassa.

Arvoisa puhemies! Tiedusteluviranomaisilla on nykyisin laajat toimivaltuudet, jotka mahdollistavat tarkoin rajatuissa puitteissa puuttumisen suojattuihin perus- ja ihmisoi-keuksiin. Laajoihin toimivaltuuksiin sisältyy aina väärinkäytösten riski. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että myös tiedustelutoiminnan valvonta on kunnossa. Toimiva valvonta on välttämätöntä, ja se tukee osaltaan tiedustelutoiminnan hyväksyttävyyttä. Selonteon mukaan lainsäädännön mukaiset valvontaa ja oikeusturvajärjestelyjä koskevat säännökset ovat osoittautuneet lähtökohtaisesti toimiviksi. Valvonnassa ei ole myöskään toistaiseksi havaittu tiedusteluviranomaisten lain- tai virkavelvollisuuksien vastaista toimintaa. Näin asioiden pitääkin olla.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Harjanne.

14.49 **Atte Harjanne vihr** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Monipuolistuvien uhkien värittämä jännitteinen turvallisuustilanne korostaa tarvetta toimivalle tiedustelulainsäädännölle. Tiedustelutieto auttaa viranomaisia uhkiin varautumisessa ja niiden ehkäisemisessä, ja hyvä tilannekuva luo pohjaa turvallisuuden kannalta tärkeille päätöksille. Samalla on pidettävä mielessä se, että tiedustelulainsäädännössä tasapainoiltaan aina lopulta länsimaisen avoimen demokratian perusperiaatteiden kanssa. Vaa'an eri puolilla painavat yksityisyys ja turvallisuuden takaaminen. Vallan rajojen, vastuun ja valvonnan kanssa on oltava erittäin tarkkana erityisesti, kun kyseessä ovat toiminnot, joita ei niiden luonteen takia voi täysin läpivalaista julkisuuteen.

Toimivan lainsäädännön tarpeen ja väistämättömän tasapainoilun vuoksi on hyvä, että eduskunta aikanaan edellytti tätä selontekoa, hallitus sitoutui sen antamaan ja se on nyt saatu käsittelyyn. Tiedustelulainsäädännön valmistuminen viime kaudella oli tärkeä askel sekä tiedustelukyvykkyyksien että toimivaltuuksien selkeyttämisen kannalta.

Tässä kohtaa on paikallaan kiittää edesmennyttä kansanedustaja Jyrki Kasvia aktiivisesta roolistaan nyt tarkasteltavan lainsäädännön parissa erityisesti edellä mainitun turvallisuuden ja perusoikeuksien tasapainoilun suhteen. Jyrki Kasvi ei ole enää keskuudessamme, mutta on tärkeää, että eduskunnasta löytyy nyt ja jatkossakin viisautta ja valveutuneis-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

suutta seurata, miten tiedusteluun liittyviä valtuuksia käytetään, ja varmistaa, että lainsäädäntöä edelleen kehitettäessä kansalais- ja perusoikeudet huomioidaan niiden vaatimalla vakavuudella. Tiedusteluvalvontavaliokuntahan on tässä tietysti tärkeässä roolissa.

Suomen turvallisuusympäristö on ollut jatkuvassa muutoksessa ja muuttunut myös tiedustelulainsäädännön hyväksymisen jälkeen. Tieto- ja viestintäteknologioiden ja niiden varaan rakentuneiden palveluiden kehitys on nopeaa, ja itse teknologian kehittymisen ohella niiden geopoliittinen luonne on korostunut. Uudenlaista valtaa on myös keskittynyt kaupallisten yritysten käsiin, joiden sidonnaisuudet kotipaikkojensa valtaa pitäviin vaihtelevat ja muodostavat uusia, osin vaikeasti hahmotettavia rajapintoja kaupallisen ja poliittisen toiminnan välille. Selvää on sekin, että tehokas tiedustelu edellyttää viranomaisilta toimivaa yhteistyötä yksityisen sektorin kanssa. Tarkka paikka lainsäädännön kannalta sekin.

Muuttuva ja kompleksinen turvallisuusympäristö korostaa myös kansainvälistä yhteistyötä, joka on tiedustelutoiminnassa välttämätöntä. Eri maiden erilaiset lainsäädäntöpohjat ja tiedustelujärjestelmät tuovat tähän omat haasteensa. Olennaista on, että tiedustelutoiminta tukee ja on linjassa muun sisäistä ja ulkoista turvallisuutta takaavan toiminnan ja linjausten kanssa. Perusoikeuksien ja vapauksien kunnioittamisen ohella tämäkin on tärkeä toiminnan yhteiskunnallisen luottamuksen säilyttämiseksi.

Selonteko toteaa, että tiedustelua koskevan lainsäädännön keskeisin tavoite, kansallisen turvallisuuden parantaminen on toteutunut ja että tiedonhankinta kansalliseen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen kohdistuvista uhkista on uusien tiedustelutoimivaltuuksien myötä tehostunut. Tämä on tietysti hyvä asia.

Keskeisenä johtopäätöksenä nousee myös tarve varmistaa lainsäädännön ajantasaisuus. Nopeasti muuttuvassa maailmassa ei tällaisesta lainsäädännöstä tule täysin valmista varmaan koskaan. Edessä onkin mainittua kansallisen turvallisuuden varmistamisen ja perusoikeuksien ja vapauksien välistä punnintaa jatkossakin. Turvallisuus on taattava, mutta ei kohtuuttomasti kansalaisoikeuksien kustannuksilla.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Mustajärvi.

14.53 Markus Mustajärvi vas (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jokaisella itenäisellä valtiolla on turvallisuuskoneistonsa — Puolustusvoimat, rajavartiolaitos, poliisivoimat — ja niillä lainsäädännössä määritellyt toimintaoikeudet ja velvollisuudet. Tiedusteluorganisaatiot hankkivat tietoa, analysoivat sitä, raportoivat ja ennakoivat tulevaa, jotta turvallisuudesta vastaavat organisaatiot kykenevät täyttämään tehtävänsä ja poliittiset päättäjät tekemään päätöksiä.

Parhaimmillaan kansallisen turvallisuuden suojaaminen edistää perus- ja ihmisoikeuksia, mutta tiedustelutoiminta ulottuu myös kansalaisen yksityisyyden piiriin. Jos jollekin organisaatiolle, esimerkiksi suojelupoliisille tai sotilastiedustelulle, annetaan laajat valtaoikeudet, tulee vastapainona kulkea aina tosiasiallinen mahdollisuus valvoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja suojata niitä tarpeettomalta puuttumiselta. Tiedustelutoimintahan kohdistuu valtiollisen toiminnan lisäksi myös yksittäisten kansalaisten oikeuksien rajoittamiseen.

Viime eduskuntakauden lopulla, pitkällisen valmistelun jälkeen, lait hyväksyttiin nopeutetussa järjestyksessä. Ainoastaan vasemmistoliiton eduskuntaryhmä vastusti kiireellistä käsittelyä. Jälkikäteen varmistui, että normaalissa säätämisyjärjestyksessäkin lakien toimeenpanon viive olisi ollut ainoastaan kuukausia, ei vuosia, niin kuin silloin peloteltiin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

Joka tapauksessa tiedustelulakien valmistelun aikana esitetty perusteltu kritiikki johti lakien laadun, sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden, valvontamahdollisuuksien sekä oikeussuojakeinojen paranemiseen.

Selonteossa tiedustelulainsäädännön toimivuutta arvioidaan lähinnä turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta, vähemmän yksilön perus- ja ihmisoikeuksien kannalta.

Arvoisa puhemies! Yleinen arvio tiedustelulakien toimivuudesta on myönteinen. Aikajänne arvioida lakeja on tosin lyhyt, mutta siitä huolimatta on jo kiirehditty vaatimaan lisää toimintavaltuuksia muun muassa kotirauhan suojan heikentämiseksi. Kokemus osoittaa, että kun toimintavaltuuksia lähdetään avaamaan, se johtaa helposti ketjureaktioon, jossa seuraava askel nähdään välttämättömänä jatkumona aiempaan nähden. Oikeustieteen piirissä puhutaankin salaisen tiedonhankinnan porttiteoriasta. Uusia toimintavaltuuksia ei pidä laajentaa ennen kuin tiedustelulakien toimivuudesta ja mahdollisista puutteista on saatu kattavampi kuva.

Arvoisa puhemies! Tiedustelutoiminnan valvontaan osallistuvat monet toimijat: eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta, oikeusasiamies ja oikeuskansleri, tiedusteluvalvontavaltuutettu, tietosuojavaltuutettu sekä tiedusteluorganisaatioiden sisäinen valvonta ja vastuuministeriöiden valvonta. Valvojien monilukuisuus ei kuitenkaan takaa valvonnan kattavuutta ja tehokkuutta. Eri valvojien selkeitten tehtävärajojen määrittelyn, rajapintojen tarkastelun, katkeamattomien tarkastusketjujen, yhteydenpidon, koulutuksen ja mahdollisimman avoimen tiedottamisen tulee olla aina kehittämisen kohteina. Valvojien ja valvotavien suhteen tulee olla avoin ja luottamuksellinen, mutta se ei saa olla kaverisuhde.

Tiedustelutoiminnan valvojista nostan esiin kaksi: tiedusteluvalvontavaltuutetun ja tiedusteluvalvontavaliokunnan.

Tiedusteluvalvontavaltuutetulla on poikkeuksellisen laajat toimivaltuudet, joita hän on myös käyttänyt. Hän valvoo tiedustelutoimintaa ennakkoon, reaaliaikaisesti ja jälkikäteen ja voi jopa keskeyttää käynnistetyn tiedustelumenetelmän käytön. Sen lisäksi tiedusteluvalvontavaltuutettu on läsnä lupa-asioissa Helsingin käräjäoikeudessa.

Tiedusteluvalvontavaliokunnan toiminta käynnistyi tunnustellen sekä oman tehtävämäärittelyn osalta että suhteessa valvottaviin. Hallituksen esityksessä tiedustelulaeiksi oli enemmän sivuja kuin sote-esityksessä. On päivänselvää, että näin laajan kokonaisuuden haltuunotto vaatii valiokunnan jäseniltä paljon. Työn edetessä toimintaote on tiivistynyt ja kuva tehtäväkentästä tarkentunut.

Parlamentaarista valvontaa ei sovi vähätellä. Pohjoismaita pidetään avoimina ja demokraattisina yhteiskuntina, Tanskassa paljastui kuitenkin laajamittainen ja vuosia kestänyt vakoilutapaus. Siinä sotilastiedustelun päällikkö oli yhteistyössä Yhdysvaltain tiedustelupalvelun kanssa käynnistänyt vakoilutoiminnan, jonka kohteina olivat oman maan kansalaiset sekä muiden Pohjoismaiden puolustusteollisuusyritykset. Mielenkiintoista onkin seurata, yltävätkö tämän vakoilutapauksen lonkerot myös Suomeen.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Rehn-Kivi.

14.58 **Veronica Rehn-Kivi r** (ryhmäpuheenvuoro): Värderade talman! Det är viktigt att riksdagen och Finlands medborgare får en aktuell lägesbild över underrättelseverksamheten och den relativt färska lagstiftningen som trädde i kraft under år 2019. När det gäller omfattande lagpaket är det värdefullt att vi stannar upp och tittar i backspegeln för att bedöma hurdan inverkan lagen har haft. I enlighet med regeringsprogrammet och riksdag-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

gens uttalande har regeringen nu levererat en övergripande redogörelse om underrättelse-lagstiftningen och dess effekt på den nationella säkerheten.

Arvoisa puhemies! Elämme maailmassa, jossa teknologinen kehitys etenee nopeasti, ehkä jopa nopeammin kuin mitä etukäteen on pystytty ennakoimaan. Erityisesti kyberturvalli-suuden merkitys kasvaa digitaalisessa nykymaailmassa. Sosiaalisen median käyttö lisään-tyy. Viranomaiset tarjoavat yhä enemmän sähköisiä palveluita ja käyttävät tietokantoja, mikä on osaltaan lisännyt kansalaisten mahdollisuuksia asioiden hoitamiseen verkossa ja parantanut tiedonkulkua. Kehitys on tuonut mukanaan paljon hyvää ja sujuvoittanut ihmis-ten arkea, mutta samalla se on tehnyt yhteiskunnastamme haavoittuvaisemman.

Viranomaisten toimintaympäristön muuttuessa myös lainsäädännön on oltava ajan ta-salla. Uusiin tarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan asianmukaisia työkaluja. Sen takia on myönteistä, että kansallinen turvallisuus on selonteon mukaan parantunut lakipaketin an-siosta. Kuten oli tarkoituskin, myös viranomaisten tiedonhankinta maamme turvallisuus-teen ja puolustukseen kohdistuvista uhista on tehostunut uusien toimivaltuuksien ansiosta.

Värderade talman! Offentligheten är ett viktigt element i det finska samhället. På grund av verksamhetens natur är en betydande andel av underrättelseverksamheten sekretessbe-lagd. Därför har riksdagens underrättelsetillsynsutskott ett viktigt uppdrag att utöva parla-mentarisk tillsyn över underrättelseverksamheten. Utskottet är helt beroende av den infor-mation det får av olika myndigheter och av underrättelsetillsynsombudsmannen. Därför är det viktigt att även i fortsättningen trygga dessas resurser och verksamhetsförutsättningar.

Lagstiftning som denna blir egentligen inte någonsin färdig. Det finns ett ständigt kors-drag mellan önskemål om större myndighetsbefogenheter och krav på starkare skydd för individens privatliv. Det är viktigt att hitta balansen. Det är på de kommande regeringarnas ansvar att se till att dessa befogenheter är tillräckliga men också att de används på ett an-svarsfullt sätt. Denna regering kommer att stärka förutsättningarna att tillgodose de grund-läggande rättigheterna vid underrättelseverksamhet, bland annat genom att möjliggöra att underrättelsetillsynsombudsmannen får en vikarie. För att främja individens rättsskydd är det viktigt att trygga förutsättningarna och strukturerna för en fungerande och kvalitativ laglighetsövervakning.

Arvoisa puhemies! Aikoinaan lakimuutokset herättivät paljon keskustelua sekä täällä eduskunnassa että suomalaisessa yhteiskunnassa, koska niillä oli useita liittymäkohtia pe-rus- ja ihmisoikeuksiin. Lakipaketit käsiteltiin tarkoin parlamentaarisessa järjestelmässäm-me. RKP ja ruotsalainen eduskuntaryhmä toimivat aktiivisesti sen puolesta, että perusoi-keuksia kunnioitettaisiin aina ja että lakien perustuslainmukaisuus varmistettaisiin. Nämä periaatteet ovat demokraattisen järjestelmämme peruspilareita, joita meidän tulee aina kunnioittaa.

Tiedustelutoiminnalla on yhtymäkohtia maamme turvallisuuteen, puolustukseen ja val-miuteen. Kyse on hyvin perustavanlaatuisista yhteiskunnan toiminnoista. Siksi on erittäin tärkeää turvata tiedustelutoiminnalle riittävät resurssit. Yhteiskunta kehittyy koko ajan, ja on äärimmäisen tärkeää turvata yhteiskunnan keskeiset toiminnot kaikkina aikoina. — Kii-tos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Östman.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

15.03 **Peter Östman kd** (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jokainen yhteiskunta on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki. Maailman geopolittisen tilanteen ollessa tällä hetkellä erittäin jännitteinen Suomi on tärkeällä paikalla, ja meihin kohdistuu aktiivista tiedustelua. Tammikuussa tuli julkisuuteen, että suomalaisten diplomaattien kännyköitä on vakoiltu haittaohjelmalla, joka on pystytty tuomaan puhelimeen käyttäjän huomaamatta. Sekä valtiollisten että muiden tahojen kyvykyys tiedusteluun sekä kybervaikuttamiseen ja -hyökkäykseen on huomattava.

Päivitetty tiedustelulainsäädäntö paransi viranomaisten kykyä suojata kansallista turvallisuutta. Hybridiuhkiin varautumiseksi meidän on kuitenkin tehtävä vielä paljon, kuten myös tasavallan presidentti Niinistö totesi.

Selonteossa kiinnitetään paljon huomiota oikeusturvaan. Se on hyvä. Suomi perustuu luottamukseen. Uskon toki, että olemme hyvin kaukana tilanteesta, missä kotimainen tiedustelu muodostuisi esimerkiksi sananvapautta tai yksityisyydensuojaa rajoittavaksi tekijäksi. Ulkomaisilla teknologiayrityksillä on jo meistä paljon monipuolisemmin tietoa kuin omilla viranomaisillamme.

Tiedustelutoiminnan valvonnan toteutumista on toisaalta hieman vaikea arvioida, koska julkista tietoa on niukasti. Luotan siihen, että sekä virkamiehet että tiedusteluvalvontavaliokunta tekevät työnsä, valvoen tiedustelun oikeasuhtaisuutta kansan edustajina. Valiokunnan vastuulla on tarkastella, onko tiedustelu pysynyt hyväksyttävissä rajoissa. Tämä on olennaista kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta. Yhdysvalloissa kansalaisten luottamus rikottiin, ja Edward Snowdenin paljastusten myötä tiedustelun laajuus tuli kaikkien tietoon. Kiinassa valtiolla taas ei ole luottamusta kansalaisiinsa. Kumpikaan tie ei ole Suomen ja Euroopan tie. On hyvä, että asioihin on herätty.

Ärade talman! Gränsen mellan militär och civil underrättelseverksamhet har tappat sin betydelse för länge sedan. Underrättelseverksamheten strävar efter att hitta samhällets svaga punkter. Risken för en cyberattack finns överallt där informationssystem och telekommunikation finns, och var skulle det i dag inte finnas det? Världen är redan uppdelad i digitala intressezoner där geografien inte spelar någon roll. Det europeiska samarbetet...

Puhemies Matti Vanhanen: Hetkinen, jostain syystä mikrofonin katkesi. — Nyt on päällä taas.

Meitä vakoillaan. [Naurua] — Värderade talman! Det europeiska samarbetet ger oss ett betydande mervärde i förstärkandet av helhetsförsvaret. Varje samhälle är lika starkt som dess svagaste länk.

Sotilas- ja siviilitiedustelun raja on aikaa sitten käynyt merkityksettömäksi. Kyberhyökkäysten mahdollisuus liittyy aivan kaikkeen, missä on käytössä tietojärjestelmiä tai tietoliikennettä, ja maailma on jo jakautunut digitaalisiin etupiireihin, missä maantieteellä ei ole merkitystä.

Jokainen yhteiskunta on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki. Heikko lenkki voi olla sähköjärjestelmä, tietoliikenneverkko, maksuliikenne, lämpöverkko — mitä tahansa. Mitä tapahtuu, jos kovilla pakkasilla kaukolämpö- ja sähköverkko saadaan riittävän pitkäksi aikaa nurin?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

Kristillisdemokraatit jättivät viime syksynä kirjallisen kysymyksen liittyen elintarvikeketjun kyberturvaan. Maatiloilla on valtavasti erilaisia tietojärjestelmiä, ja asiantuntijan sanoin ”kokonaisuus ei kuulu kenellekään”. Valitettavasti viljelijöillä ei ole aina aikaa ja voimavaroja panostaa turvallisuuteen.

Ajankohtainen asia on myös soten tietojärjestelmät: onko parempi käsitellä suomalaisen henkilö- ja terveystietoja yhdysvaltalaisissa pilvipalveluissa, vai onko turvallisempaa hajauttaa tiedot moneen eri järjestelmään hyvinvointialueille?

Lopuksi, arvoisa puhemies: Onko itse tehty järjestelmä parempi kuin ulkomainen? Tällaisissa kysymyksissä tarvitaan syvää asiantuntijanäkemyä ja keskustelua. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Harkimo.

15.08 Harry Harkimo liik (ryhmäpuheenvuoro): Arvoisa puhemies, ärade talman! Tiedustelulainsäädännön keskeisin tavoite on kansallisen turvallisuuden parantaminen ja turvaaminen. Uusi tiedustelulainsäädäntö parantaa mahdollisuuksia havaita kansalliseen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen kohdistuvia uhkia. Uhkiin tulee varautua ajantasaisen lainsäädännön keinoin, ja siksi on tärkeää, että lainsäädäntö seuraa yhteiskunnan vaatimuksia. Tiedustelulainsäädännön uudistus vuonna 2019 on osoittanut tarpeellisuutensa jo monella tavalla. Turvallisuusympäristö on Suomessa ollut tiedustelulain hyväksymisen jälkeen jatkuvassa muutoksessa. Turvallisuusympäristöön ja kansalliseen turvallisuuteen vaikuttavat muun muassa teknologian kehittyminen, tekoäly, hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen sekä kilpailu luonnonvaroista. Suomeen kohdistetaan myös hybridi-vaikuttamista. Esimerkiksi viime viikonlopun tapahtumia Helsingin keskustassa Eduskuntatalon edessä ei kannata ottaa pelkästään olankohautuksella. Tolkun suomalainen voi ryhtyä suoraan toimintaan, jos syrjäytyminen lisääntyy ja tunne epätasa-arvoisesta kohtelusta kasvaa. Yhteiskunnalliset muutokset tuovat mukanaan uusia uhkia, joihin lainsäädännön tulee pystyä vastaamaan. Tilanne vaatii jatkuvaa arviointia, jotta uhkiin pystytään varautumaan asianmukaisesti ja lainsäädännön puitteissa.

EU:n jäsenmaissa kansallinen turvallisuus on ensisijaisesti jäsenvaltioiden omalla vastuulla, mutta yhteistyön merkitys korostuu erityisesti hybridiuhkien torjunnassa. Euroopan unionin varautuminen ympäristön haasteisiin ja asemoituminen suurvalta- ja teknologia-kilpailuun heijastuu tiedusteluyhteistyön kehittämisessä. Uhkien torjumiseksi yhteistyö ja tietojen vaihtaminen viranomaisten välillä on tärkeää myös kansallisesti. Tiedustelulainsäädännön tarkoitus on turvata tarvittavan tiedon saanti merkittäviin yhteiskunnallisiin intresseihin liittyvässä päätöksenteossa. Kaikki, mikä on mahdollista, tehdään suomalaisten ja turvallisuuden eteen — se on tehtävä.

Arvoisa puhemies, ärade talman! Tiedustelutoiminta on tärkeää kansalliselle turvallisuudelle. Jotta tiedustelutoiminta on tehokasta, sen oikeudenmukaisuuteen pitää pystyä luottamaan. Laillisuusvalvonnalla ylipäätään on tiedustelutoiminnan luottamus. Tiedustelutoiminnan koko oikeudellisen perustan muodostavat perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet. On tärkeää ymmärtää ja hyväksyä, että vaikka joissain tilanteissa yksilön oikeutta voidaan joutua rajoittamaan kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, kansallisen turvallisuuden suojaaminen edistää osaltaan perus- ja ihmisoikeuksien toteuttamista. Tämän toteutuminen edellyttää kansalaisten täyttä luottamusta viranomaisten toimintaan, ja tämä luottamus on viranomaisten toimillaan lunastettava. Jotta tiedustelulain-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

säädännön tavoitteiden toteuttaminen olisi tehokasta, tiedustelutoiminnan yleisten periaatteiden ja tiedustelutoiminnan on oltava tasapainossa.

Arvoisa puhemies, ärade talman! Ennen raja oli vain fyysinen valtakunnan raja. Nyt uusi raja liittyy kyberturvallisuuteen, ja sitä meidän pitää pystyä suojelemaan. Yhteiskunnan tärkeät toiminnot nojaavat yhä enemmän teknologiaan. Se luo uusia haasteita ja uhkia, joita meidän tulee pystyä torjumaan. Tiedustelulainsäädännön täytyy olla sellainen, että tarvittavat toimenpiteet ovat mahdollisia. Suomi on demokratiana vakaa, mutta toimintaympäristön muutokset tulee ymmärtää ja ottaa huomioon päätöksenteossa. Ennakointi on avainasemassa varauduttaessa kansallista turvallisuutta koskeviin uhkiin. Vaikka tavoitteet olisivat tällä hetkellä toteutuneet, täytyy lainsäädännön pystyä vastaamaan ajankohtaisiin ja uusiin uhkiin, ja siksi lakien toimivuutta tulee tarkastella jatkuvasti.

Puhemies Matti Vanhanen: Ja ministeri Mikkonen, 2 minuuttia.

15.13 Sisäministeri Krista Mikkonen: Arvoisa puhemies! Kiitoksia erinomaisista puheenvuoroista. On selvästi havaittavissa, että tässä salissa on paljon asiantuntemusta, ja täällä onkin läsnä monia sellaisia edustajia, jotka viime kaudella, kun tuota tiedustelulainsäädäntöä tehtiin, olivat siinä aktiivisesti mukana.

Niin kuin monessa puheenvuorossa tuli esille, niin tiedustelulainsäädäntöä tehtäessä tehtiin punnintaa turvallisuuden ja perusoikeuksien välillä. Silloin tehtiin hyvin perusteellista työtä, ja nyt näyttää siltä, että tuo työ oli varsin onnistunutta, kun katsotaan tätä selontekoa ja huomataan, että pääosin se lainsäädäntö, joka viime kaudella luotiin, on toimivaa ja onnistunutta.

Totta kai meidän täytyy koko aika sitä seurata aktiivisesti, kehittää ja huolehtia siitä, että lainsäädäntö on ajan tasalla myös jatkossa. Muuttuva toimintaympäristö, erityisesti teknologian kehitys, haastaa koko ajan myös lainsäädäntöämme ja vaatii todellakin jatkuvaa tarkastelua. Ja on totta, niin kuin monessa puheenvuorossa tuli esiin, että tämä lainsäädäntö on tietysti ollut vasta varsin vähän aikaa käynnissä, ja vaikka selvästi on nähty se, että sitä kautta meidän tiedustelutieto on parantunut ja sitä kautta saamme tietoa entistä enemmän, niin sitä arviointia täytyy tehdä jatkossakin, jotta näemme, millaista kehittämistä lainsäädäntö tarvitsee.

Monessa puheenvuorossa tuli esiin tietysti myös riittävät resurssit, niiden turvaaminen ja valvonnan tärkeä rooli. Ja siinä mielessä myös uusi eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta on tärkeässä roolissa, ja on hyvä, että siihen liittyen myös nämä kertomukset tulevat tänne saliin aina keskusteluun, jotta pystymme myös yhdessä tätä keskustelua käymään. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Ministeri Kaikkonen, 4 minuuttia.

15.16 Puolustusministeri Antti Kaikkonen: Arvoisa puhemies! Kiitos ensinnä näistä hyvistä puheenvuoroista tässä keskustelussa tähän mennessä.

Tämä tiedustelulainsäädännön soveltaminen on lähtenyt nähdäkseni hyvin käyntiin. Hienosäätötarpeita voi tietysti olla, mutta merkittäviä valuvikoja lainsäädännössä ei ole toistaiseksi havaittu. Tiedustelun toimialalla ei ole saatavissa valmiita toimintamalleja, vaan ne on luotava kansallisesti itse. Tästä johtuen täysin uudentyyppisen lainsäädännön ja toiminnan osalta voidaan todeta, että tätä vajaan kolmen vuoden tarkastelukautta voidaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

pitää verraten lyhyenä eikä kaikkia vaikutuksia ja mahdollisia ongelmia ole vielä voitu havaita.

Uhkaympäristön kehitys ja sotilaallisen toiminnan kehittyminen ovat tarkoittaneet sitä, että sotilaallinen uhka ja sen kehittyminen ovat aiempia epämääräisempiä. Hybridi- ja laaja-alainen vaikuttaminen leikkaavat koko yhteiskunnan läpi usean eri viranomaisen vastuulle. Tiedustelulainsäädäntö onkin antanut tehokkaita työkaluja tiedonhankinnan näkökulmasta ja raamittaa valtionjohdon roolia tiedustelutoiminnassa. Uhkaympäristön kehitys vaatii myös vankkaa yhteistyötä tiedusteluviranomaisten välillä. Sotilastiedustelulaki ja sen mukaiset toimivaltuudet ovat parantaneet tiedustelujärjestelmän kykyä muodostaa tilannekuva ja antaa ennakkovaroitus valmiuden säätelylle. Kiristyneessä kansainvälisessä turvallisuuspoliittisessa tilanteessa korostuu se, että valtiojohdolle pystytään kansallisesti toimittamaan ajantasaista ja luotettavaa tietoa toimintaympäristön muutoksista.

Tiedustelulainsäädäntö loi myös puitteet paremmalle kansainväliselle yhteistyölle. Kansainvälisen yhteistyön kautta saadaan globaalisti tietoa uhkien kehittymisestä.

Arvoisa puhemies! Valvonnasta muutama sana. Tämän riippumattoman ulkopuolisen valvonnan lisäksi yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden osana on myös parlamentaarinen valvonta. Eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta on puheenjohtaja Karin johdolla luonut toimivan parlamentaarisen valvonnan lyhyessä ajassa. Toiminnan voidaan katsoa olevan tehokasta ja toimivaa myös puolustushallinnon näkökulmasta. Vaikka valvonnan kokonaisuuden voidaan katsoa olevan toimiva, vaatii se kehittämistä. Puolustushallinnossa pyritään kehittämään menettelyjä, jotka mahdollistaisivat valvonnan kannalta tarpeellisten tietojen julkisemman käsittelyn huomioon ottaen tiedustelutoiminnan luonteen myös kansalaisille.

Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat! Tämä uhkaympäristö on todella jatkuvassa muutoksessa. Etenkin hybridiuhkan ja laaja-alaisen vaikuttamisen taustalla olevia toimijoita ja itse uhkan olemassaoloa pyritään peittelemään. Alati kehittyvä uhkaympäristö merkitsee sitä, että sekä tiedustelutoimintaa kokonaisuutena että lainsäädäntöä on pystyttävä tarvittaessa myös kehittämään.

Tällä hetkellä sotilastiedustelulainsäädäntö — mikä on meikäläisen rootelia enemmän tässä kokonaisuudessa, ministeri Mikkonen on tästä muutoin vastuussa hallituksen puolelta — ei edellytä merkittävää kehittämistä. Sotilastiedustelun osalta selonteossa tuodaan esille tarve kehittää tietoliikennetiedustelussa tarpeellista teknisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä tavalla, joka osaltaan tehostaisi tiedustelua ja toisaalta takaisi paremmin yksityisen viestinnän suojaa.

Lisäksi puolustuselonteossa todetusti kyberpuolustuksen kehittäminen edellyttää sotilastiedustelun tukea, mikä saattaa edellyttää kyberpuolustuksen huomioon ottamista tiedustelulainsäädännössä.

Ja lopuksi vielä: Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan toteuttaminen edellyttää toimivaa ja tarkkaa tiedustelutoimintaa, tiedustelutiedon oikea-aikaista jakamista valtiojohdolle ja viranomaisille sekä perus- ja ihmisoikeudet huomioon ottavaa lainsäädäntöä.

Puhemies Matti Vanhanen: Myönnän nyt mahdollisuuden lyhyehköön debattiin, ehkä kuitenkin niin, että koetan varata ajan sille, että nämä ennakkoon pyydetty puheenvuorot, joita ei ole mahdotonta määrää ja jotka on etukäteen valmisteltu, ehdittäisiin pitää tämän 2,5 tunnin puitteissa. — Vastauspuheenvuoro, edustaja Risikko.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

15.20 Paula Risikko kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Erittäin paljon kiitoksia tästä selonteosta ja niistä esittelyistä, mitkä täällä molemmat ministerit, niin Mikkonen kuin Kaikkonen, esittelivät. Viime kaudellahan, ihan siinä loppuvaiheessa, saatiin lainsäädäntöpaketti, jossa muutettiin tiedustelutoiminnan valvontaa, siviilitiedustelua koskevaa lainsäädäntöä ja sotilastiedustelua koskevaa lainsäädäntöä, ja tietysti perustuslakiin jouduttiin tekemään muutoksia. Se oli pitkälinen työ. Muun muassa edustaja Kari oli siinä erittäin ansiokkaassa asemassa — ja hyvin, hyvin monet teistä — ja siitä lämmin kiitos. Itse sain olla siviilitiedustelulainsäädäntöä tekemässä.

Nyt kysyisinkin tästä: Mitä haasteita näette? Nythän tietysti tiedustelun tarve tulee lisääntymään koko ajan, kun meitä uhkaavat monenlaiset uhkat, mutta mitkä ovat ne kriittiset pisteet? Viittasitte resurssien puutteeseen ja siihen kriittiseen pisteeseen. Jos vielä vähän analysoisitte, miten meidän pitää tulevaisuuteen varautua.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kari, Mika.

15.21 Mika Kari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Itsekin haluan kiittää kyllä viime kauden lain rakentamisesta, valmistelusta ja päätöksenteosta koko eduskuntaa. Eduskunta tuolloin osoitti sen, mihin yksituumainen Suomen kansa pystyy aikana, jolloin meitä haastetaan niin ulkoa kuin sisältä.

Ehkä tässä yhteydessä voi mainita myös sen, että tietenkin allekirjoittanut, niin kuin varmasti moni muukin, on ajatellut, missä pisteessä olisimme, jos emme olisi tuolloin 2019 saaneet tiedustelulakia voimaan. Se, että se tehtiin kiireellisellä menettelyllä, varmisti osaltaan myös sen, että senaikaiset kansanedustajat kantoivat myös vastuuta siitä tiedustelulakikokonaisuudesta, ja hyvä niin.

Arvoisat ministerit, tässä viittasittekin jo siihen, että jatkossa olisi syytä varmasti vähän vielä kokonaisvaltaisemmin arvioida tiedustelulakien toimivuutta. Haluan alleviivata tässä muutamaa asiaa: tiedustelulain tarvetta, säätelyä ja ennen kaikkea myös resursseja, jotta meidän viranomaisillamme on riittävät työkalut tehtävänsä hoitamiseen. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Östman.

15.23 Peter Östman kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Selonteossa kiinnitetään paljon huomiota oikeusturvaan, ja se on hyvä asia. Joulukuussa Helsingin Sanomat uutisoi, että ylin laillisuusvalvoja, eduskunnan oikeusasiamies, torjuu ajatuksen, jonka mukaan supo ja sotilastiedustelu voisivat antaa tiedustelutietoja rikostutkinnan käyttöön nykyistä helpommin. Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen huomautti kuitenkin, että lakiin kirjattua palomuurisäätelyä on tarkasti noudatettava. Eduskunnan oikeusasiamies on asiasta eri mieltä kuin tiedusteluvalvontavaltuutettu Kimmo Hakonen, jonka tehtävänä taas on tiedustelulakien käytön laillisuuden valvonta. Tiedustelulakien käytön laillisuusvalvoja ja Suomen ylin laillisuusvalvoja ovat siis tulkinneet eri tavalla tiedustelulakeja, jotka ovat olleet voimassa vuoden 2019 kesästä. Kumpi näistä tulkinnoista on nyt sitten se oikea? Osaavatko ministerit tähän vastata?

Puhemies Matti Vanhanen: Myönnän vastauspuheenvuorot pyydettyssä järjestyksessä edustajille Kiuru, Kopra, Heinonen, Kärnä, Mustajärvi, Hoskonen, Könttä ja Wallinheimo. Tähän vedetään sitten viiva. — Edustaja Kiuru, Pauli.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

15.24 Pauli Kiuru kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tiedusteluvalvontavaliokunnassa ja mietinnöissä olemme kiinnittäneet huomiota tiedusteluvalvontavaltuutetun resursseihin. Mitään suuria puutteita ei ole. Asiat on hyvin hoidettu. Ainoa tai ehkä päällimmäinen huomio on siinä se, että tiettyä — miten nyt sanon — varmistusta pitää olla. Jos tiedusteluvalvontavaltuutettu on esimerkiksi estynyt hoitamaan tehtävänsä jonkin aikaa, niin kuka on hänen sijaisensa ja mitkä valtuudet sijaisella on? Mutta tästä täytyy antaa kiitos kyllä hallitukselle tässä asiassa, eli kevään lainsäädäntöohjelmassa on kohta, jossa sanotaan, että lailla tullaan säätämään tiedusteluvalvontavaltuutetun sijaisista — kiitos siitä.

Ja sitten tämä sama kysymys liittyen siihen, minkä edustaja Östman nosti esiin: tämä palomuurisäännös. Lähinnä on nyt varmasti tulkinnasta kysymys, mutta jos tarvetta on, niin lakia on ilmeisesti muutettava, ja mielellään kuulen ministerinkin näkemyksen asiasta.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kopra.

15.25 Jukka Kopra kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tätä tiedustelulainsäädännön laatimista voi pitää minun mielestäni eräänlaisena eduskunnan suurena onnistumisena ja lainsäädännöllisenä menestystarinana. Viime eduskuntakaudella, kun tähän hankkeeseen ryhdyttiin, varmaan joka puolueessa oli vähän niin ja näin, onko tämä tarpeen, voidaanko tällaista tehdä, ja oli sitten kannattajia ja vastustajia. Mutta niin vaan tarpeesta päästiin samalle linjalle ja jokainen puolue kokosi joukkonsa ja yhteistuumin tämä hanke vietiin läpi yhteisymmärryksessä. Ja voisin kuvitella, että meidän asemamme olisi paljon hankalampi, jos me emme tätä yhteistä hanketta olisi näin hyvin silloin saaneet läpi — ja hyvä niin.

Me tässä, selostuksissa ja puheenvuoroissa, ollaan nyt paljon kiinnitetty huomiota tähän tiedusteluvalvontaan, tai siis laillisuuden arviointiin, mutta kiinnostaisi kuulla vähän enemmän tästä, miten tiedustelun suorituskykyä voidaan mitata. Onko niin, että me saamme tietää vain niistä tietyistä asioista, jotka julkisuuteen tulevat, vai olisiko olemassa joitain mittareita, joiden perusteella eduskunta voisi arvioida onnistumista suhteessa käytettyihin resursseihin, joista myöskään emme tiedä, paljonko on resursseja kulunut tähän ja onko resurssitaso riittävä vai jääkö optimistasosta silleen, että tietynlaisella panostuksella voitaisiin sitä suorituskykyä olennaisesti parantaa? Tämä olisi varmasti eduskunnalle tärkeä tietää, jotta voitaisiin tarvittaessa sitten myöntää resursseja enemmän.

Ja myöskin tämä kehittämistarve, sitä varmasti on, mutta ilmeisestikin on tosiaan niin, että ajan on annettava vielä kulua, jotta saadaan lisää kokemuksia, jotta tiedetään, kuinka tulisi kehittää tätä nykyistä säätelyä.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Heinonen.

15.27 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies, hyvät ministerit! Tämähän lähti liikkeelle jo turvallisuuskomitean kyberturvallisuusstrategian julkaisusta vuodelta 2013, ja nyt olemme tässä tilanteessa, että toiminta niin sotilas- kuin siviilitiedustelulainsäädännön kautta on saatu käyttöön.

Tässä on käytetty erittäin hyviä puheenvuoroja, mutta nostaisin tähän keskusteluun sen, ja kuulisin mielelläni ministeri Kaikkoselta vastausta, että kun meillä on nyt lainsäädäntö kunnossa ja tämän sotilastiedustelun kautta voidaan saada esimerkiksi tieto siitä, että jon-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

kinlaisen operaation osana ollaan siirtämässä isoa joukkoa Venäjällä asuvia ulkomaalaisia ihmisiä kohti meidän rajaa, syöttämässä heitä Suomeen, niin tullaan siihen, että meidän valmiuslaissa on laajamittaisen maahantulon kokoinen reikä. No kun tätä ei onnistu valmiuslainsäädännön kokonaisuudistuksen aikataulussa sulkea, niin onko hallituksessa käyty keskustelua, että väliaikainen turvapaikkahakemusten vastaanottaminen voitaisiin säätää omana osanaan tästä lainsäädännöstä silloin kun tällaiselle paineelle on syntymässä ai-
hetta?

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kärnä.

15.29 Mikko Kärnä kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Aivan liian harvoin tulee kehuttua oman vaalipiirin kansanedustajia, mutta nyt kun edustaja Mustajärvi on ilmoittanut lopettavansa pitkän ja kunniakkaan parlamentaarikonuransa, rohkenen häntä kehua: hänellä oli erinomainen ryhmäpuheenvuoro, ja olen täsmälleen samaa mieltä siitä, että me emme voi myöntää tiedustelulle lisää toimivaltuuksia ennen kuin meillä on riittävä tietopohja siitä, millä tavalla tämä lainsäädäntö toimii.

Samaan aikaan on kuitenkin pidettävä mielessä, että teknologia kehittyy aivan valtavilla harppauksilla, valtavalla vauhdilla, ja erilaisia uusia uhkia ilmaantuu koko ajan. Olisin kysynyt ministereiltä: millä tavalla varmistetaan, että meidän lainsäädäntömme olisi pikemminkin ennakoivaa ja että ennakoivasti jo vastattaisiin tällaisiin tuleviin uhkiin ja uusiin menetelmiin, sen sijaan että sitten joudutaan sellaiseen välitilaan, että joudumme reagoimaan ja ottamaan vasta siinä vaiheessa kantaa ja muuttamaan lakeja, kun meihin jo kohdistuu joku uusi uhka?

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Mustajärvi.

15.30 Markus Mustajärvi vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä jokin aika sitten erityisesti seurattaviksi riskiryhmiksi tiedustelutoiminnassa mainittiin sekä vasemmisto- että oikeistoradikalismi silloin, kun puhuttiin nimenomaan ryhmistä eikä yksittäisistä henkilöistä. Nyt sama asia muotoillaan niin, että erityisiä seurattavia riskiryhmiä ovat islamistit ja oikeistoradikaalit. Valitettavasti esimerkiksi poliisivoimissa oikeistoradikalismista on saatu ikäviä esimerkkejä. En usko, että se tahraa kuitenkaan korkeasti arvoitetun ammattikunnan ja hallinnon mainetta sinällään, mutta ikäviä tapauksia ne ovat olleet. Voisiko vastuuministeri hieman täsmentää tätä seurattavien ryhmien profilointia ja tapah-
tuneita painopistesiiirtymiä?

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Hoskonen.

15.31 Hannu Hoskonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Muistan ne hetket, kun tätä tiedustelulakia valmisteltiin ja sitä johti kunniakkaasti suuresti kunnioittamani kansanedustaja Tapani Tölli. Se parlamentaarinen työryhmä teki todella hyvää työtä, ja oli todella helpottava tunne, kun sitten saatiin vihdoinkin ja viimein tieto, että siitä on syntynyt yhteisymmärrys. Laki tuli sitten tänne eduskuntaan, ja se saatiin hyväksytyksi ja voimaan 1. kesäkuuta 2019.

Sitä ennenhän meillä oli tilanne, että suomalaisissa tietoverkoissa saattoivat liikkua ainoastaan vieraiden valtioiden niin sotilas- kuin siviilitiedusteluihmiset omine tiedonhaku-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

keinoineen. Nyt se on sitten meillekin mahdollista, ja sieltä voidaan siivilöidä tietoja suomalaisten ihmisten ja suomalaisten yritysten ja koko Suomen yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitämiseksi. Se oli aivan loistava eteenpäinmeno asiassa, joka oli äärimmäisen tärkeä Suomelle. Nyt on näitä erilaisia tiedusteluvalvontoja, joista muun muassa edustaja Kari oman valiokuntansa puheenjohtajana ja valiokunnan kanssa pitää huolen. Se on arvokasta työtä.

Toinen asia, mikä pitää nostaa esille, on nämä valmiuslait, joista edustaja Heinonen taisi äsken mainita: valmiuslakien saattaminen ajan tasalle, kuten tasavallan presidentti Sauli Niinistökin on monta kertaa sanonut monessa yhteydessä. Toivoisin, että siinä edettäisiin, koska se vain on tämän maan turvallisuuden kannalta aivan välttämätön. Tilanteet muuttuvat nopeasti, ja kukaan ei voi taata, mitä huomenna tapahtuu.

Lopuksi, arvoisa puhemies, vielä se, että kun tiedustelulaki, tämäkään laki, ei tietenkään ole nyt valmis, meillä on edelleen uhkia olemassa, niin jos on tarvetta päivittää tätäkin lakia, niin se pitää tehdä nopealla aikataululla.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Könttä.

15.32 Joonas Könttä kesk (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa herra puhemies! Kun kysymys on Suomen kansallisen turvallisuuden suojaamisesta, silloin meidän on tehtävä kaikkemme, jotta tämä tavoite toteutuu. Tämä viime vaalikaudella säädetty laki on erittäin hyvä askel, erittäin tärkeä laki, ja kiitos siitä koko eduskunnalle. Mitä tulee näihin valmiuslakeihin, niin tässä valmiuslakikysymyksessä on kysymys samasta asiasta, Suomen kansallisen turvallisuuden suojaamisesta. Ja kyllä meillä täytyy olla valmiutta tarttua myös tämän kokonaisuuden paitsi kokonaisuudistamiseen myös nopeampaan osittaisuudistamiseen.

Mutta ministereiltä tiedustelisin asiaankuuluvasti: kun saadun informaation määrä kasvaa ja myös uhat lisääntyvät päivä päivältä ja vuosi vuodelta, niin kuinka nämä resurssit, niin henkilöresurssi kuin myös euromääräinen resurssi, turvataan jatkossa, jotta me pystymme käsittelemään sen saadun informaation, joka tiedustelutiedolla meille tulee, jotta ei käy niin, että resurssit loppuvat kesken, ja vaikka tietoa sinällään aineistossa olisi, niin emme kerkeä sitä analysoimaan ajoissa?

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Wallinheimo.

15.34 Sinuhe Wallinheimo kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kaipa tämän selonteon kohdalla on kysyttävä se kysymys, että vaikka tämä on varmasti oikeansuuntainen, onko tämä ajanmukainen. Se on kai se tuhannen taalan kysymys. Nimittäin teknologian kehitys on valtava, niin kuin molemmat ministeritkin tässä omissa puheenvuoroissaan sanoivat — tekoäly, kvanttietokoneet, erilaiset havaintoanturit ja niin edelleen. Tekoäly mahdollistaa entistä nopeamman tiedonlouhinnan, ja kvanttiteknologian yksi vaikutus on se, että mitään salaisuuksia ei enää ole. Sen laskentavoima on niin murskaava, etteivät mitkään salaisuudet pidä. Tämä muuttaa koko tietoturvallisuuden ja koko tiedustelukokonaisuuden. Ja kun tähän lisää sen valitettavan faktan, että koko Eurooppa on tippunut digitalisaation kehityksestä, niin oikeastaan kysymys kuuluukin: onhan meillä sellaisia tiedustelukumppaneita, jotka ovat sen viimeisimmän teknologian päällä?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

Puhemies Matti Vanhanen: Mikkonen.

15.35 Sisäministeri Krista Mikkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos hyvästä keskustelusta ja hyvistä kysymyksistä. Todellakin tämä teknologinen kehitys on yksi, joka haastaa. Ja kun kysyttiin myös näitä kriittisiä tekijöitä ja mitä ne ovat, niin varmasti tämä on yksi kriittinen kysymys, ja toki sitten resurssit, jotka siihen linkittyvät, mutta ei ainoastaan vain ne teknologiset resurssit, vaan myös nämä inhimilliset resurssit, ja sen takia on tietysti hyvä, että tiedusteluvalvontavaltuutetun sijaisesta saadaan nyt lainsäädäntöä.

Esille tuli myös se, että miten pystytään ulkopuolelta arvioimaan toimintaa ja tavallaan myös sen tehokkuutta. Tässä on tietysti iso haaste, kun tällaisten yksittäisten tilastojen julkaisemista ei voida tehdä, koska se paljastaisi sitten liikaa tiedusteluviranomaisten suorituskyvystä. Ja siinä mielessä me mietimme, millaisia mittareita tähän voitaisiin kehittää niin, että kuitenkin se tärkeä yhteiskunnallinen keskustelu voidaan käydä tämän tiedustelulainsäädännön ja tiedustelun ympärillä ja voidaan myös arvioida resurssien tehokasta käyttöä.

Sitten täällä tuli esille myös palomuurikeskustelu. Tämä on varmaan asia, mikä luultavasti myös tämän selonteon käsittelyssä valiokunnissa keskustellutaan. Ja niin kuin tässä kerrottiin, julkisuudessakin on ollut jo erilaisia näkemyksiä. Tämä on varmaan asia, joka on syytä eduskunnassakin tarkkaan katsoa.

Sitten tässä tuli esille ei vain tämän tiedustelulainsäädännön vaan muutoinkin meidän lainsäädännön ajantasaisuus suhteessa hybridiuhkiin. Siinähan me paraikaa teemme työtä. Meillä on sisäministeriössä yhdessä oikeusministeriön kanssa asetettu työryhmä, joka meidän ihan normaaleja lakeja tarkistaa ja katsoo, että ne ovat ajantasassa. Sitten tämä valmiuslain uudistaminen on pidempiaikainen prosessi, ja sehän on käynnissä tuolla oikeusministeriössä.

Puhemies Matti Vanhanen: Ministeri Kaikkonen.

15.37 Puolustusministeri Antti Kaikkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Risikko kysyi, miten pitää tulevaisuuteen varautua. No tälle tematiikalle sukua on tuo kyberturvallisuuden puoli ja niihin liittyvät lainsäädäntöhankkeet, joiden työ on aloitettu.

Resursseihin viittasi täällä useampikin edustaja, viimeksi edustaja Könttä. Puolustuksen puolelta resursseja tähän tematiikkaan — tiedusteluun, kyberturvallisuuteen, kyberpuolustukseen — on lisätty, mutta näin täytyy tehdä jatkossakin. Puolustuselonteko antaa tähän suuntaviivoja, ja toivon, että sen mukaan voidaan sitten myöskin tulevina vuosina edetä.

Sitten tuli kysymys, miten tiedustelun tasoa voisi mitata. Ehkä tätä lainsäädännön tasoa voi mitata sillä tavalla — tai ainakin voi todeta — että meidän uusi lainsäädäntö kiinnostaa maailmallakin ja on tahoja, jotka haluavat ottaa meistä oppia. Eli kyllä uskon, että tässä on monessa kohtaa onnistuttu. Sotilastiedustelussa olemme käsitykseni mukaan kiinnostava kumppani. Sitten puolustushallinnossa on käynnissä tutkimushanke näistä mittareista ja asioiden julkisemmasta käsittelystä, joten tähän voidaan palata myöhemmin, kun tuo hanke valmistuu.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

Edustaja Heinosen kysymykseen: Tässä selonteossa ei käsitellä varsinaisesti sisältöasioita, kysymys meni muutenkin ehkä SM:n ja OM:n tontille, mutta sen tietysti voin todeta, että pidän tärkeänä, että valmiuslakia uudistetaan ja mieluiten viivyttlemättä. Työkaluja meillä sinällään on olemassa tälläkin hetkellä, emme ole kädettömiä, mutta asiat voisivat olla tässä suhteessa varmaan vieläkin paremmin.

Edustaja Kärnä: Sanoisin näin, että tämä sotilastiedustelulaki on nyt ajan tasalla. Meidän tiedonhankintakykymme on parantunut, kyvykkyys kyberuhkia vastaan on parantunut, mutta totta kai lainsäädännön pitää elää ajassa. Epäilemättä jossain kohtaa tulee tarve päivityksille — jotakin mainitsin jo tuossa avauspuheenvuorossanikin — mutta isossa kuvassa olemme ajan tasalla.

Mutta tietysti tässä kaikessa on todettava, että kyllähän tämä on tietysti kilpajuoksua teknologisen kehityksen kanssa koko ajan, kuten muun muassa edustaja Wallinheimo lopussa totesi. Teidän kysymyksenne, edustaja Wallinheimo, meni jotenkin siihen tapaan, että onhan meillä tiedustelukumppaneita, joilla on parhaat kyvykkyudet. Tähän vastaus on: on. [Naurua]

Puhemies Matti Vanhanen: Palataan puhujalistaan. — Edustaja Heinonen.

15.40 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies, hyvät ministerit ja edustajakollegat ja muut täysistuntoa seuraavat! Tämä tiedustelulainsäädännön uudistaminenhan lähti liikkeelle jo vajaa kymmenen vuotta sitten vuonna 2013, kun turvallisuuskomitea julkaisi Suomen kyberturvallisuusstrategian. Se käynnisti tämän pitkän prosessin, joka saatiin viime kaudella päätökseen, vuonna 2019 laajan parlamentaarisen yhteisymmärryksen saattelemana ja kiireellisesti voimaan saatettuna. Niin kuin tässä debattiosuudessa esille tuli, moni kiitteli sitä, että se laaja parlamentaarinen yhteisymmärrys yli hallitus—oppositio-rajojen löytyi. Voi todellakin miettiä, mitä nämä vuodet ovat pitäneet sisällään tuosta vuodesta 2019 tähän vuoteen, ja mehän emme tässä salissa ainakaan laajassa mittakaavassa edes tiedä kaikkea, mitä tällä lainsäädännöllä on pystytty oikeasti tekemään ja estämään. Ehkä voisi ajatella niin, että ei ole mitään kauhean pahaa tapahtunut, ja haluan itse ajatella, että silloin ehkä tämäkin lainsäädäntö on osaltaan ollut toimivaa.

Tässä kokonaisuudessa on sotilas- ja siviilitiedustelulaki, ja haluan kiittää viranomaisia, jotka ovat näitä lakeja nyt sitten toimeenpanneet ja käyttäneet arjessa. Tämä valmisteluhan tehtiin silloin aikanaan sisäministeriön toimesta siviilitiedustelun osalta, puolustusministeriö vastasi sotilastiedustelusta ja oikeusministeriö valmistelun valvonnasta, ja nyt tämä ensimmäinen selvitys sitten myös eduskunnalle on saatu. Kiitos myös eduskunnan tiedusteluasioista vastaavalle valiokunnalle, edustaja Karin johdolla.

Tiedustelussa ei siis lähtökohtana ole esimerkiksi rikosepäily vaan nimenomaan kansallinen turvallisuus. Sen pitää olla aina tarpeellista, kohdennettua, perusteltua, valvottua ja myös riippumattoman lupaharkinnan alaista. Nämä käytiin viime kaudella hyvin laajasti läpi. Silloin jo todettiin, että esimerkiksi tämä sotilastiedustelu on aivan keskeinen osa nykyistä puolustusvalmiuttamme. Olimme pitkään, viime kauteen asti, muiden maiden hyvän tahdon varassa, ja näitä esimerkkejä oli lukuisia, missä saimme tiedon muilta mailta, että meitä kohtaan oli tehty vakoilua tai tietynlaisia hyökkäyksiä.

Tuossa debatissa halusin tuoda esille, että nyt meillä on olemassa keinot saada tietoa mutta onko meillä keinot puuttua. Toin esimerkkinä tällaisen operaation, jossa osana Suomen painostamista autettaisiin tuhansia tai jopa kymmeniätuhansia Venäjällä asuvia kol-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

mansien maiden kansalaisia kohti meidän itärajaa, sillä tarkoituksella, että he kaikki hakisivat turvapaikkaa. Tämän tyyppinen tilanne tuli väistämättä mieleen, kun keskustelua esimerkiksi valmiuslaista on käyty. Niin kuin edustaja Könttä myös nosti esille tässä debattiosuudessa, meillä on tarvetta valmiuslain kokonaisuudistukseen, mutta se valitettavasti niin kuin edustaja Könttäkin toi esille, vie pitkän ajan, ja ehkä valmiutta ja tarvetta on myös osauudistuksille. On arvioitu, että tämä valmiuslain kokonaisuudistus voisi viedä jopa neljä viisi vuotta aikaa, ja se on pitkä aika tässä nopeasti muuttuneessa maailmantilanteessa.

Turvallisuuskomitean taustaselvitys tästä valmiuslain uudistamisesta toi esille sitä, että yhtenä keskeisenä uusista uhista on laajamittaisen maahantulon ja siirtolaisten käyttäminen maamme painostamiseen. Selvityksen mukaan maahantuloon voi liittyä poliittista painostusta Suomea tai EU:ta kohtaan ja tulijoiden joukossa voisi Suomeen soluttautua myös rikollisia, tiedustelijoita ja jopa erikoisjoukkoja.

Sen takia halusin nostaa tässä keskustelussa esille sen, että meillä pitäisi nyt valmiuslain kokonaisuudistuksesta irrottaa tämä osuus ja tehdä nämä tarvittavat toimenpiteet, joilla esimerkiksi voitaisiin varautua tähän keskeiseen turvallisuushkaan. Silloin ratkaisevaksi tulee se, että meillä pitää olla keinot esimerkiksi keskeyttää turvapaikkahakemusten vastaanottaminen määräajaksi. Toivon, että jo nykyhallitus ottaa tämän vakavan uhan tosissaan ja antaa myös keinot puuttua siihen, mitä mahdollisesti tiedustelulla saadaan selville.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Reijonen.

15.45 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies ja arvoisat ministerit! Meillä on käsittelyssä selonteko tiedustelulainsäädännöstä. Suomeen kohdistuu aktiivista valtiollista tiedustelua, ja on selvää, että tietoverkoissa on oltu aktiivisia ja siellä on ollut tämmöistä kybervakoilua, joka on aika ikävä juttu. Totta kai pitää olla ennakointia ja vähän kokonaisvaltaista lähestymistapaa tässä.

Suomessa on myös merkittävää terroristista tukitoimintaa, ja siihen pitäisi kyllä kiinnittää todella paljon huomiota, ja kyllähän Isiskin on semmoinen uhka, mikä voi jossakin vaiheessa Suomessakin näyttäytyä enemmän. Kun ministerit ovat tuossa paikalla, niin siis kysynkin liittyen näihin Isis-naisiin, että kun näitä Isis-naisia tuotiin Suomeen, niin mitä heille nyt kuuluu ja mitä heidän lähes täysi-ikäisten lastensa rikostutkinnoille kuuluu ja ovatko tutkinnat mitenkä edenneet ja onko tulossa oikeudenkäyntiä? Eikä ole mistään henkilökohtaisuuksista kysymys, vaan niin kuin yleisellä tasolla. Ja ennen kaikkea sitten se kysymys — mikä on aika tärkeä asia — että onko tämä radikalisoituminen saatu nyt pysäytettyä, kun heidät tuotiin tänne Suomeen ja palveluiden äärelle? — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Könttä.

15.47 Joonas Könttä kesk: Kiitos, arvoisa puhemies! Siviili- ja sotilastiedustelun tärkein tehtävä on turvata kansakunnan turvallisuus kaikilta uhilta kaikissa tilanteissa. Tässä jo aiemmin debatissa tuli esille myös kyberturvallisuus ja sen muodostamat uhat. Se, että meillä on tiedustelutietoa siitä, kohdistuuko kansaamme, valtioonme uhkia, käsittää laajasti koko yhteiskunnan turvallisuuden — ei pelkästään ministeriöiden ja virastojen turvallisuutta, vaan myös yritysten, yliopistojen, korkeakoulujen, tutkimuksen ja kehityksen turvallisuuden, koska muualla maailmassa erinäiset tahot ovat kiinnostuneita suomalaisesta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

teknologiasta. Ja hyvin usein, jos puhutaan valtiollisesta toimijasta, kiinnostus on myös löytää yhteiskunnasta ne heikoimmat kohdat, joihin sitten tarpeen tullen iskeä tai vaikuttaa.

On myös merkillä pantavaa, että suurissa kansakuntia jakavissa kysymyksissä kansakunnan yhtenäisyyttä koetellaan. Vaikuttamisyrittäjiä on käytetty niin maailmalla nähdyissä vaaleissa kuin kansanäänestyksissäkin, ja näissä kohden on tärkeää, että meidän oma tiedustelumme on ajantasaisella tiedolla varustettu ja pystyy informoimaan, mikäli tällaista vaikuttamisyrittäystä kansalaisiin ja julkiseen keskusteluun ohjataan.

On myös tärkeää huomata, että näiden uhkien edessä meillä on monia keinoja torjuntaan. Jos puhutaan esimerkiksi vaikuttamisyrittäjästä, kyllä minä sanoisin, että kansalaisten korkea sivistysaste on paras tae tällaista asiointia vaikuttamista vastaan. Kun puhutaan turvallisuudesta ja turvallisuutemme vaalimisesta, on myös hyvin monisyinen asia, onko kysymys vasta turvallisuudesta — kyllä, mutta kysymys on myös kansakunnan sivistyksen tasosta ja siitä, että me suomalaiset olemme valveutuneita. Silloin, kun meillä säilyy luottamus meidän valtiojärjestystä ja viranhaltijoita, virkamiehiä kohtaan, kansalaiset uskovat sitä tietoa, mitä meille kansalaisille kerrotaan siitä, että nyt mahdollisesti on tällainen operaatio käynnissä. Ja tämän tähden, paitsi että tämä tiedustelupuoli on nyt ansiokkaasti saatu käyntiin, tai sanotaan että päivitetty vastaamaan 2000-luvun tarpeita, pitäisin myös tällaisen kokonaisturvallisuusajatuksen tässä hereillä — sen lisäksi, että meillä on riittävät resurssit, ja sen lisäksi, että meillä on uudistumiskykyä, koska varmaan tästäkään salista ei kovinkaan moni tiedä, minkälaisia tiedustelun keinoja 2030—2040-luvuilla käytetään, ja näihin pitää kyetä vastamaan.

Mutta ministereille kiitokset hyvistä vastauksista ja eduskunnalle kiitos siitä, että olemme saaneet tässä talossa aikaan tällaisen edistyksellisen lain, joka suojaa ennen muuta Suomen itsenäisyyttä.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Salonen.

15.50 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Suomen ja koko maailman turvallisuusympäristö on isossa murroksessa. Keskeinen osa sitä on teknologinen kehitys. NykYTEknologia mahdollistaa monenlaisen vaikuttamisen ja jopa suoranaisen manipulaation.

Tiedustelutoiminnan merkitys on kasvanut näiden uusien turvallisuusuhkien edessä. Kyber- ja hybridiuhat hyödyntävät sellaisia toimintamuotoja, joita emme välttämättä edes osaa mieltää vaaraksi kansalliselle turvallisuudellemme. Esimerkiksi sosiaalisen median alustoilla tapahtuu mielipidevaikuttamista ilman, että sen kohteena välttämättä huomaa olevansa.

Meidän on ymmärrettävä näitä mekanismeja huomattavasti nykyistä paremmin, sillä ne ovat helppo tapa vieraalle vallalle vaikuttaa Suomen sisäiseen eheyteen ja sitä kautta turvallisuuteen. Kyse on siis sellaisista ilmiöistä, joihin meillä ei vielä ole riittävästi vastauksia, mutta joita meidän täytyy opetella tunnistamaan ja joihin meidän täytyy kyetä nykyistä paremmin varautumaan. Se vaatii sitä, että kehitämme ennakoivasti sekä suomalaista tiedustelua että eurooppalaista tiedusteluyhteistyötä.

Kansalaisten turvallisuus on kyettävä takaamaan myös sellaisissa uhissa, joiden realisoinemisesta meillä ei ole vielä kokemusta. Keskeistä on se, että lainsäädäntö tarjoaa riittävän kehyksen poikkileikkaavalle viranomaisyhteistyölle ja että sen puutteita kehitetään. Tiedonvaihto ja yhteistyö ovat ensisijaisen tärkeitä oikea-aikaisen tilannekuvan muodostamisessa sekä laaja-alaisen uhkien tunnistamisessa ja torjumisessa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

Yhtäältä meidän on oltava huolellisia lainsäädännön tarkkarajallisuudesta. Tiedustelutoimintaa on kehitettävä ihmisoikeudet huomioiden. Meidän on huolehdittava siitä, että myös oman tiedustelumme valvonta on tarkkaa ja että siihen on riittävät resurssit. Laki ei saa mahdollistaa esimerkiksi yleistä kohdentamatonta massavalvontaa.

Kuitenkin, kuten edustaja Kari totesi osuvasti, uudet teknologiat tuovat eteemme tilanteita, joissa kansallista turvallisuutta vaarantava toiminta on yhä salatumppaa ja yksityisyyden suojaa hyödyntävää — siis yksityisyyden suojaa hyödyntävää. Meidän on siis toimitettava taiten. Tärkeää on puntaroida tätäkin valiokuntakäsittelyssä, kun nyt arvioimme tiedustelulakien toimivuutta.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Hoskonen.

15.53 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa puhemies! Tiedustelulainsäädännön ajan tasalla pitäminen ja tiedustelun valmiuden ylläpitäminen on Suomen kannalta äärimmäisen tärkeää.

Kun tämä tiedustelulainsäädäntö saatiin syntymään ja tuli voimaan 1. kesäkuuta 2019, Suomi harppasi jättiaskeleen kohti nykyaikaa ja sitä, että Suomen turvallisuutta pystytään aidosti valvomaan kaikissa olosuhteissa. Tämä lainsäädäntö teki mahdolliseksi viranomaisen toiminnan tehokkaasti tietoverkkoja hyväksikäyttäen. On tärkeää, että meillä on toimivat laitteistot ja osaava henkilöstö ja että niitä laitteistoja ja henkilöstöä kehitetään koko ajan. Tämä on varmasti meillä kaikilla tiedossa, ja uskon näin tapahtuvan sekä siviilipuolella että sotilaspuolella.

Tiedonsaannin tulee olla tehokasta ja ajantasaista. Tämän päivän tilanteet muuttuvat maailmalla — yksi yö voi kaiken muuttaa. Tämän takia pitää tietoverkkojen kautta saada etukäteen tietoa, mitä maailmalla tapahtuu ja uhkaako joku Suomea, Suomen rajoja tai Suomen hyvinvointia yleensä. Entisaikaan uhka tuli yleensä voimankäyttönä ulkovaltojen taholta, esimerkiksi Suomea kohtaan — se on se vanha kaava, että mennään hyökkäämällä rajojen yli ja uhka alkaa sillä hetkellä — mutta käytännössä nämä tietoverkot nykyisin sallivat, että tämä uhka on periaatteessa joka hetki päällä. Tämä uusi tiedustelulaki mahdollistaa jatkuvan työn ja sen, että me pystymme ylläpitämään suomalaista turvallisuutta jatkuvasti. Uhkia voidaan kartoittaa etukäteen.

Maailma on muuttunut hurjaa vauhtia. Tietoverkoista on tullut tavallaan uusi rintama, jossa voi tapahtua sellaisia asioita, jotka lamauttavat koko maan. Esimerkkinä voi mainita vaikka energianjakelu, lämpövoimalat, sähköverkko, kaasunjakelu, ydinvoimalat, mitä vain. Kaikkia näitä varmasti tiedusteluverkkojen kautta vakoillaan ja pyritään hankkimaan tietoa.

Moni yritys Suomessa on kokenut karusti nykyisten tietoverkkojen negatiiviset vaikutukset; hyvin monta arvokasta tietoa ovat vakoilijat vieneet omiin yrityksiinsä Suomen rajojen ulkopuolelle tehden siitä itse bisnestä. Tämä on aiheuttanut Suomelle valtavaa vahinkoa, ja tiedän, että yritykset suhtautuvat tähän tietoverkkojen yritysvakoiluun erittäin erittäin suurella huolellisuudella, ja koko ajan turvatasoa nostetaan, mutta on tärkeää myös, että meillä saadaan tietoverkkojen valvonnasta kerättyä ne mahdolliset vahingolliset haittaohjelmat ja vakoiluohjelmat talteen ja että niiden luonne tunnetaan jo etukäteen, ennen kuin ne pääsevät leviämään enemmälti tietoverkkojen kautta yrityksiin ja yhteiskuntaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

Esimerkiksi terveydenhuollon lamauttaminen tietoverkkojen kautta on myös uhka. Pitää muistaa, että nykyaikaiset terveyskeskukset, sairaalat ja koko meidän sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmä perustuvat aika pitkälti tiedonsiirtoihin.

Myös päätöksenteko, yhteiskunnallinen, laillinen päätöksenteko, on alttiina tiedustelulle. Se on tässäkin talossa koettu ja havaittu, että sitä on koko ajan olemassa — eduskuntaan ei siltä asialta ole millään tavoin suojassa.

Arvoisa puhemies! Valmiuslaista on puhuttu paljon, että pitäisikö se saattaa ajan tasalle — mielestäni hyvin äkkiä ja hyvin nopeasti. Mainittu kokonaisuudistus veisi varmaan vuosia valmisteluineen kaikkineen, mutta monen monta kertaa moni on todennut, ja tasavallan presidenttikin on sitä korostanut omissa puheenvuoroissaan, että tällainen osauudistaminenkin on tarpeen. Me saimme nähdä tässä joku aika sitten, kun Puolan rajoille koottiin sinne Valko-Venäjän puolelle — mitä he olivat, olivatko he pakolaisia, siirtolaisia vai mitä he olivat, en osaa oikeaa termiä, miten heitä luonnehtisi — ihmisiä, jotka tuotiin muualta maailmasta ja sitten yritettiin sillä vaikuttaa toiseen valtioon, että ne pääsisivät sinne maahan siirtolaisina tai pakolaisina. Tämä on hybridivaikuttamisen julmin muoto: ihmiskohtaloilla leikitään tuomalla heitä olosuhteisiin, jotka ovat ihmisen kannalta aivan äärimmäisen vaikeita ja vaarallisia. Voi niitä ihmisparkoja, ketkä siellä kylmässä yössä viettivät ja erittäin epäinhimillisissä olosuhteissa joutuivat elämään syyttöminä, mutta heitä käytettiin vain hyväksi.

Olkoon tämä esimerkki varoittavana esimerkkinä siitä, että meidän tulee itse toimia ennaktoivasti. Jos toimii tapahtuman hetkellä, kun onnettomuus tai vaikeus tapahtuu, on jo myöhässä. Pitää toimia reilusti etukäteen ja varautua. Se ”vara ei venettä kaada” pitää muuten edelleen paikkansa.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kiuru, Pauli.

15.58 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Turvallisuus on laaja kokonaisuus, siihen liittyy poliisi, Puolustusvoimat, Hätäkeskuslaitos, Rajavartiolaitos ja näin edelleen. Se, että meillä on ammattitaitoiset, osaavat viranomaiset, on yksi puoli asiaa, mutta toinen puoli on sitten se, että lainsäädännön pitää olla kaikilta osin aukoton.

Edellisessä puheenvuorossa edustaja Hoskonen puhui tästä raja-asiasta, ja samoin Heinonen puhui siitä raja-asiasta, ja omassa ryhmäpuheessani nostin myös esiin, että meillä pitää olla valmius tarkastella nopeasti lainsäädäntöä, jolla voidaan reagoida muuttoliikettä hyväksi käyttävään hybridivaikuttamiseen. Ja se ei ole mikään kevyt asia. Edustaja Hoskonen kuvaili tuossa oloja siellä Puolan rajalla — se on myös ihmisoikeuskysymys. Jos meillä on lainsäädännössä aukko, niin sitä aukkoa käytetään. Ne, ketkä siinä kaikkein eniten häviävät, ovat ne ihmispoliset, joita rahdataan kaiken maailman ihmissalakuljettajien ja rikollisten voimin sinne rajalle, ja sitten siellä takana voi olla vaikuttamassa valtioita omilla tavoitteillaan, ja Suomi on sitten ikään kuin välikädessä siinä. Meillä pitää olla ennakolta sellainen lainsäädäntö, joka mahdollistaa nopean reagoinnin siinä tapauksessa, että tällaista hybridivaikuttamista maahanmuuton avulla pyritään laajamittaisesti käyttämään.

Molemmat ministerit toivat esille valmiuslain muutostarpeet. Se on tässä moneen kertaan todettu, että se ei hetkessä käy. On myös muita lakeja, joita voidaan mahdollisesti tässä tapauksessa käyttää nopeammin.

Edustaja Heinonen kysyi Kaikkoselta halua tähän muuttoliikkeeseen vaikuttamiseen. Kysyn nyt ministeri Mikkoselta: Mikä on teidän näkemyksenne? Onko teillä valmiutta tar-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

kastella asiaa siitä näkökulmasta, että ihmissalakuljetus ja hybrdivaikuttaminen maahanmuuton kautta tehdään lainsäädännöllä mahdolliseksi Suomen rajoilla?

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Wallinheimo, olkaa hyvä.

16.00 Sinuhe Wallinheimo kok: Arvoisa puhemies! Selonteko tiedustelulainsäädännöstä on oikeansuuntainen, mutta kysymys kuuluu, onko se enää ajantasainen. Nimittäin sitä haastaa teknologian äärimmäisen nopea muutos ja varsinkin siinä yhteydessä digitalisaation kehitys ja siinä ohella tekoäly.

Ennen tekoälyä kannattaa kuitenkin pohtia kaikkea muuta tiedusteluun liittyvää teknologiaa: on erilaiset seuranta- ja havaintoanturit, kuvantaminen, kaikenlaiset kamerat lasereista satelliitteihin, robotit ja muu autonomia sekä esineiden internet eli konekommunikaatio, virtuaalitodellisuus, lisätty todellisuus, 3D-tulostus, pilvipalvelut ja lohkoketjuteknologiat. Kaikki tämä tapahtuu yhtä aikaa, yhdessä ja erikseen, ja tekoäly tulee sitten tämän päälle. Se ei mielestäni ole siis oma teknologiansa vaan tuo tuohon kaikkeen edellä mainittuun, tiedustelun kokonaisuuteen, yhden ulottuvuuden lisää. Tuo kaikki edellä mainittu voi hyvässä mielessä tarkoittaa sinulle henkilökohtaisesti profiloituja älypalveluita sekä automatiikkaa niin liikenteessä kuin kotona — kaikki sujuu loistavasti 24/7 kuin itsestään. Dystopiana se voi tarkoittaa isoveljeä, joka valvoo kaikkea, tietomurtoja pilvipalveluihin, verkkorikollisuutta, itse tulostettuja aseita, räjähteitä, huumeita ja avaimia, suurten yritysten omistamien algoritmien valtaa, joilla ratkaistaan se, kuka voittaa vaalit, se, mitä ihmiset ostavat ja tietävät, ja niin edelleen. Tekoäly siis mahdollistaa entistä laajemman tiedonlouhinnan, entistä laajemman esineiden internetin ja entistä automaattisemman toiminnan, ja voimme yhdistää sen lisättyyn todellisuuteen ja virtuaalitodellisuuteen, algoritmeihin, sosiaaliseen mediaan, teolliseen tuotantoon, liikenteeseen, rakennuksiin ja muuhun infrastruktuuriin ja vaikkapa sotateollisuuteen.

Arvoisa puhemies! Tekoälyn ohella seuraava suuri muutos tiedustelukokonaisuuteen tulee kvanttiteknologiasta ja siihen liittyvistä kvanttietokoneista. Kvanttiteknologian yksi vaikutus on se, ettei mitään salaisuuksia enää ole. Sen laskentavoima on niin murskaava, etteivät mitkään salaukset enää pidä. Tämä muuttaa koko tietoturvallisuuden ja tiedustelukokonaisuuden. Yksi toinen suunta voi olla lohkoketjut, joissa kaikki on julkista, mutta siellä myös näkyy, jos joku on muuttanut jotakin. Eli salauksien sijaan meillä voikin kehittyä lasiseiniä, joista näkyy läpi niin, ettei voi tehdä mitään ilman, että se huomataan. Tämän varjopuolena ovat toki Tor-verkostot, Tor-verkostojen kaltaiset alustat, jotka ovat käytännössä supervahvaa salausta. Näitäkin käytetään nykyään sekä hyvään että pahaan: huumeiden myyntiin ja terroristien viestintäkanavina mutta myös diktatuurien oppositioiden viestintäkanavina. Kvanttiteknologia joka tapauksessa lisää valtavasti laskentavoimaa, joten tekoälyyn yhdistettynä meillä on taas yksi uusi ulottuvuus digitalisaatiossa, jota voimme käyttää hyvään tai pahaan.

Ja nyt kun vertaamme käsittelyssä olevaa selontekoa ja olemassa olevaa teknologiaa, kysymys kuuluukin: onko se ajantasainen?

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mika Kari, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

16.04 Mika Kari sd: Arvoisa herra puhemies! Tässä on käyty tänään päivällä oikein hyvää keskustelua ja laajaa keskustelua tiedustelulakien käyttöön otosta ja siitä seurannasta ja selvitystyöstä, joka nyt eduskunnalle annetaan tiedustelulakien toimivuudesta ja vaikuttavuudesta.

Haluan tässä yhteydessä kuitenkin vielä korostaa erityisesti sitä, kuinka tärkeää on, että me saamme nyt tämän arviointityön käyntiin myös eduskunnan valiokunnissa, kun eduskunnan valiokunnat alkavat käsittelemään tiedustelulain toimivuudesta annettua valtioneuvoston selontekoa. Se on ensimmäinen kerta, kun eduskunta kokonaisuudessaan pääsee tutustumaan siihen, millä ajatuksella aikanaan 2018 ja 2019 lakia laadittiin ja minkä tyyppisiä tavoitteita lainsäädännölle annettiin ja minkä tyyppisiä vaikuttavuuksia näin jälkeenpäin siitä on arvioitavissa.

Niin kuin tässä keskustelussakin on tullut esiin, meillä on paljon opittavaa. Tässä edustaja Wallinheimon hyvän puheenvuoron ja monien muiden hyvien puheenvuorojen jälkeen tässä eduskunnassakin syntyy laajempi käsitys siitä, minkälaisen asian äärellä olemme. Edustaja Könttä aikaisemmin toi esiin asian, josta ajattelin itsekin sanoa, että meillä yhteiskuntana on paljon opittavaa myös tiedustelulainsäädännön ympärillä olevista asioista, mutta yksi keskeinen asia tässä taustalla on sivistyksen merkitys ennaltaehkäisevänä voimana esimerkiksi hybridivaikuttamisen ja muun vaikuttamisen kohteena ollessamme. On hyvin tärkeää, että yhteiskunnassa on laaja sivistys, jolla me pystymme myös ennaltaehkäisemään erilaisten huhupuheiden tai ulko- tai sisäpuolisenkin vaikuttamisen pyrkimyksiä, jotka pyrkimykset eivät ole yhteiskunnan kannalta positiivisia.

Vielä lyhyesti sanon tästä palomuurikäsittelystä, josta puhuttiin täällä paljon: Palomuurikeskustelu on tärkeää, koska palomuuriasia oli edellisen eduskunnan yksi keskeinen elementti, että eduskunta pystyi laajalla yksimielisyydellä hyväksymään tiedustelulait. Palomuurikeskustelu ei ole mikään kevyt keskustelu, vaan se on yksi tiedustelulakikokonaisuuden kulmakivistä, ja on hyvä, että eduskuntakäsittelyssä myös tämä asia tullaan läpi käymään.

Vielä lopuksi haluaisin myös omalta osaltani kiirehtiä valmiuslain päivitystä. Sille on asialliset perustelut. Niin kuin ministeri Kaikkonenkin totesi, me emme ole ”kädettömiä” tämäntyyppisen vaikuttamisen edessä. Meillä niihin elementtejä ja työkaluja löytyy, mutta varmasti myös muutama lisäksi asian osalta olisi tarpeellinen saada.

Kiitoksia vielä kollegoille erinomaisen hyvstä keskustelusta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Rantanen, Piritta, olkaa hyvä.

16.07 Piritta Rantanen sd: Kiitos, arvoisa puhemies! Tiedustelutoiminta on tärkeä osa laajempaa kansallisen turvallisuuden kehittämisen kokonaisuutta, jolla pyritään ennakoimaan toimintaympäristön muutoksia ja torjumaan uhkia ennakoivasti. Täällä on tänään puhuttu paljon siitä, että on tarpeen arvioida tämän vain vähän aikaa voimassa olleen lain vaikutuksia vielä tämänkin jälkeen, ja olen tästä kyllä täysin samaa mieltä. Mutta samalla meidän on tarkasteltava kokonaisuutena monia muitakin rikollisuuden torjuntaan liittyviä lakeja, jotka ovat olleet voimassa jo kauemmin.

Tiedustelutiedon merkitys on kasvanut verkottuneessa maailmassa, jossa uhat yhä enemmän teknologistuvat, laaja-alastuvat ja ottavat käyttöön sellaisia toimintamuotoja, joita ei välttämättä mielletä vaaraksi kansalliselle turvallisuudelle perinteisessä mielessä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

Edustaja Wallenheimokin viittasi tässä edellisessä puheenvuorossaan tekoälyn ja teknologian nopeaan kehittymiseen, ja tässä mukana pysyminen vaatii myös jatkossa niitä resursseja ja uusia innovaatioita, mutta ennen kaikkea ajassa mukana pysymistä, tai mieluummin: etunenässä olemista.

Edustaja Kari puheessaan viittasi sivistyksen merkitykseen ja sen merkitykseen ennaltaehkäisyssä esimerkiksi hybridivaikuttamistilanteissa. Ja nämä ovat niitä, joissa meidän on oltava etunenässä myös tämän sivistyksen ja teknologian ja monen, monen muun kautta.

Mutta tästä laista kokonaisuutenaan voidaan sanoa, että sen toimivaltuuksien käytännöllä suojelupoliisin ja sotilastiedustelun toiminta on lähtökohtaisesti tehostunut ja onnistunut. Ja tätä tehostamista kaipaisimme myös muidenkin rikosten selvittämiseen, esimerkiksi biometristen tunnisteiden laajemmalla käytöllä rikosten selvittämiseksi. Tässä tuntuu joskus unohtuvan rikosten uhrien oikeudet suhteessa yksilönsuojaan. Meidän on kaikin keinoin omilla toimillamme estettävä rikoksia, mutta myös helpotettava niiden selvittämistä. Nykyisin tietosuojia on joissakin kohdin liian suurta ja unohtaa myös rikoksen uhrien oikeuksia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Reijonen, olkaa hyvä.

16.09 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies! Kun tässä nousi tuo tiedustelu esille ja varsinkin myös nuo terveystiedot nousivat esille, niin se on kyllä oikeasti aika jännä juttu, miten näistä voi semmoinen riskikin muodostua. Jos miettii, että terveystiedot laajentuvat tuonne EU-alueelle ja muualle isommalle alueelle, niin minkälainen riski siitä oikeasti tulee? Nyt tällä hetkellä tämä sote yrittää vähän parantaa näitä asioita sillä tavalla, että enemmän saataisiin tietoa kulkemaan — mutta eihän se vielä tässäkään vaiheessa oikein kunnolla toimi — niille tahoille, mitkä tosiaan tarvitsevat sitä tietoa siinä potilaan hoidossa ja muuten. Jospa nyt saataisiin semmoinen yksityissysteemi, joka tätä tietoa käsittelee enemmän sillä tavalla, että se ei olisi niin kuin solmussa, niin kuin nythän se on tällä tavalla näin, että samassa sairaalassa voi olla monella eri osastolla ihan kokonaan eri tietokonesysteemit ja ne tiedot eivät liiku vaan ne ovat solmussa siellä ihan kokonaan. Tähän tarvittaisiin ratkaisua.

Tosiaan kun tulevaisuus vielä varmaan tuo tullessaan tällaisia EU-systeemeitä, alkavat olla vähän laajempia ne tietojärjestelmät ja on eri maista tiedot saatavilla, niin minkälainen riski se oikeasti on? Ja jos vaikka miettii Suomen osalta, että jos vaikka oikeasti kävisi niin ikävästi, että jossain vaiheessa kaikki terveystiedot katoaisivat, niin onhan se aika kamoinen riski. Näistä pitää todella pitää tarkasti huolta ja miettiä, mihinkä kaikkeen lähdetään mukaan tuonne EU-puolelle. On oltava tarkkana, että ei tule tällaisista riskeistä, että sieltä tulisi tällaisia tietovuotoja. Minusta kuitenkin siinä on aina olemassa riskinsä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kiuru, Pauli, olkaa hyvä.

16.10 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Hyviä puheenvuoroja käytetty liittyen sivistykseen ja medialukutaitoon, lähdekriittisyyteen, tämäntyyppisiin asioihin. Niitä ei voi liikaa korostaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

Toisaalta on huomattava se, miten isot globaalit toimijat, Facebook, Google ynnä muut, toimivat ja miten ne rakentavat algoritminsa palvelemaan tarkoituspäätä, joiden taustoja emme tarkkaan tiedä. Mihin se johtaa? Se johtaa siihen, että ne syötteet, se uutisvirta, mitä kohtaamme kukin päivittäin, voi tuntua siltä, että käytämme omaa ikään kuin vapauttamme hankkia tietoa, mutta todellisuudessa meitä kuitenkin ohjataan ulkoapäin ilman, että tiedostamme välttämättä itse, mitä on tapahtumassa. Saamme tietoa, joka tukee ennalta sitä käsitystä, mikä itse kullekin on muotoutunut, ja se aiheuttaa väijäämättä eräänlaista kuplaantumista. Myös valtiolliset toimijat, tiedustelupalvelut tietyissä maissa käyttävät tätä härskisti hyväkseen. Kysymys on tietysti globaali, niin kuin sanoin. Suomen lainsäädännöllä ei voida ohjata globaaleja toimijoita. Ehkä EU jo antaa riittävästi lihaksia siihen, miten voimme pyrkiä vaikuttamaan näihin kansainvälisiin toimijoihin.

Se, miten internet tuo tiedon meidän kaikkien saataville, miten somealustat yhdistävät meitä, oli hieno visio. Mutta valitettavasti olen itse alkanut kokea, että se visio on kyllä hapantunut käsiin monella tapaa pahasti. Varsinkaan tämä somemaailma ei yhdistä, se ei ole sosiaalinen media, vaan se on erittäin epäsosiaalinen media. Ei kaikissa tapauksissa, mutta valitettavan usein, ikäviä tapauksia esimerkiksi USA:sta vuoden takaa.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen, Kimmo, olkaa hyvä.

16.13 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! On arvokasta, että eduskunta käy keskustelua tämän valtioneuvoston selonteon pohjalta tiedustelulainsäädännöstä. On tärkeää, että tätä keskustelua on täällä tänään käyty. Selonteko on arvokas lahja meille kaikille käydä tätä keskustelua.

Tiedusteluelimet ovat välttämättömiä. Ne ovat välttämättömiä kaikissa maissa, myöskin demokraattisissa maissa. Se, mikä meille on hyvin tärkeää, on, että näiden tiedusteluelinten oikeusperusta on vahva ja selkeästi läpinäkyvä siltä osin, millä pelisäännöillä toimitaan — tämä on tärkeä tärkeä asia. Meillä erityispiirteenä Suomessa on myöskin tämä tiedusteluvalvontavaliokunta, jonka puheenjohtaja, edustaja Kari täällä on jo useampiakin puheenvuoroja käyttänyt ja esitellyt tätä asiaa. On tärkeää, että meillä on myöskin parlamentaarinen seuranta tähän nyt rakennettu päälle. Ehkä haluaisin kuitenkin sen sanoa haasteena valiokunnalle — en voi kritisoida, kun en täsmälleen tiedä sitä toimintasisältöä, mutta voin sanoa sen muista vastaavista valiokunnista, muun muassa tarkastusvaliokunnasta, jonka edustaja Kiurukin täällä hyvin tuntee ja jonka jäseniä olemme — että useimmiten ja oikeastaan voi sanoa aina lähtökohta on se, että kyllä nämä valiokunnat saavat viranomaisilta tietoja, saavat ne tiedot, mitkä luottamuksellisesti annetaan, ihan avoimesti. Se suurin ongelma on — valiokunnan puheenjohtajankin tiedoksi — osataanko me aina esittää oikeita kysymyksiä. Tämä on se iso asia, että meillä kansanedustajilla täytyisi olla valmiuksia rohkeasti pureutua asioihin, esittää rohkeasti kysymyksiä ja avata asioita.

Edustaja Kiuru tässä avasi yhden ison kulman, jota täällä tänäänkin on varmasti sivuttu aikaisemmassa vaiheessa ja joka liittyy tähän kybertiedusteluun ja kyberalustoihin, mitkä meillä on. Me usein viittaamme valtiollisiin toimijoihin, mutta yhtä olennaista on viitata myöskin kaupallisiin toimijoihin, ja olemmehan me aika erikoisessa tilanteessa, kun puolisomme ei välttämättä tiedä meidän kiinnostuksenkohteista niin paljon kuin jotkut kaupalliset tahot tietävät globaalisti, jopa käyttävät hyväkseen omassa markkinoinnissaan meitä. Se, mitä ovat meidän intressimme, on näiden kaupallisten toimijoiden hallinnassa, ehkä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

muidenkin kuin kaupallisten toimijoiden hallinnassa, ja he markkinoivat sitä osaamistaan, mitä he tietävät meidän sisäisestä maailmastamme, näiden alustojen kautta. Tämä on aika korni tilanne, ja se ei ole tässä suhteessa avoin järjestelmä. Tässä suhteessa varmasti elämme vähän niin kuin takajättöisesti sen suhteen, kuinka hyvin pystymme seuraamaan sitä, kuinka jotkut muut todella seuraavat sitä, missä me liikumme, miten me toimimme, mitä me jopa ajattelempa. Eli tässä on paljon petrattavaa, mutta on arvokasta, että tämä keskustelu on täällä tänään käyty.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Wallinheimo, olkaa hyvä.

16.16 Sinuhe Wallinheimo kok: Arvoisa puhemies! Tässä edellä kollegat puhuivat kyllä mielestäni aivan oikeista asioista siinä suhteessa, että kyllähän tämä datatalous, mikä viime aikoina on kehittynyt, on kaikkialla muualla kehittynyt paitsi Euroopassa, ja tämä digitalisaation kehitys kaikkialla muualla paitsi Euroopassa tulee olemaan meille kyllä hankala kokonaisuus kaikkienensa. Jos puhutaan tämmöisestä kokonaisturvallisuuden konseptista ja ajatellaan hiukan laajemmin, niin kun tällä hetkellä 66 prosenttia kaikista datatalouden yrityksistä on USAssa, 30 prosenttia Aasiassa ja 3 prosenttia on Euroopassa — eli olemme noin samalla viivalla Afrikan kanssa — niin tämä aiheuttaa kyllä valtavan ongelman, josta edustaja Kiuru puhui, ja edustaja Karikin tähän vähän viittasi, että mistä se tieto jatkossa tulee, kuinka hyvin nämä yritykset meistä tietävät asioita ja näin pois päin. Ja tässä taas sitten edustaja Kiljusen esimerkki siitä, että välttämättä vaimokaan ei tiedä niin paljon kuin Facebook, on ihan totta. Tämä muuttaa kyllä sitä kokonaisturvallisuuden ajattelua, ja Eurooppa ja Suomea meidän pitäisi kyllä olla tästä kehityksestä valtavan huolissamme.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Hoskonen, olkaa hyvä.

16.17 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Yksi asia jäi sanomatta edellisessä puheenvuorossa, ja se on tämä tiedusteluvalvonta. Kun nyt tätä selontekoa täällä käsitellään, tämä on äärimmäisen arvokasta keskustelua. Silloin lain säätämisen aikaan oltiin huolissaan siitä valvonnasta. Nythän me tiedämme, miten se tehdään. Tiedusteluvalvonta toimii: tässä talossa on valiokunta — kunnioittamani puheenjohtaja on paikalla —, sitten meillä on tiedusteluvaltuutettu, on selonteot, on salikeskustelut. Kyllä valvonta toimii. Mutta ennen kuin päästään valvomaan, niin järjestelmä pitää luoda. Se on luotu nyt Suomeen, ja se toimii. Ja kuten aikaisemmassa puheenvuorossani sanoin, olen siitä tavallaan hyvin huolissani, että on semmoisia äänenpainoja, että käytetäänkö tätä järjestelmää väärin. Ei varmasti käytetä väärin, kun ne, jotka tätä työtään tekevät tiedusteluvalvonnan puitteissa viranomaisina, tietävät, että heitä valvotaan. Ja toinen asia sitten: kun kysymys on tietysti myös ihmisten perusoikeuksista, niin siitäkään ei kannata olla huolissaan, koska perustuslakivaliokunta on aina valmiina toimimaan, jos siihen tarvetta ilmenee, ja jos uusia lakiuudistuksia tehdään, niin totta kai perustuslakivaliokunta antaa siihen lausunnon. Että kyllä meillä parlamentaarisesti valvonta toimii ja asiat ovat kunnossa. Tärkeintä on vain se, että pidämme tämän suomalaisen keskustelun avoimena ja pidämme huolen siitä, että ihmisten oikeuksista pidetään hyvää huolta — ja ennen kaikkea Suomen turvallisuudesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 6/2022 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen, Kimmo, olkaa hyvä.

16.19 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! En halua jatkaa tätä keskustelua paljon pidempään, mutta mielelläni reagoin tuohon edustaja Wallinheimon tekemään huomioon isosta ongelmasta ja siitä, että Eurooppa on nyt pudonnut niin sanotusti kyydistä. Kyllä tämä on totta, että tämä datatalous, data-alustat, verkostoalustat ovat käytännössä kaikkien muiden valvonnassa ja hallinnassa kuin eurooppalaisten toimijoiden, ja tämä on tietysti iso kysymys, arvoisa puhemies, kun me puhumme Euroopan strategisen autonomian -käsitteestä monenlaisiin asioihin liittyen, mutta tämä on yksi iso ongelma, että Euroopalla ei ole aidosti nämä alustat hallinnassa. Viittasitte, että kaksi kolmattaosaa on amerikkalaisten hallinnassa ja lähes kolmasosa on Kiinan hallinnassa. Viittasitte aasialaiseen talouteen, mutta Kiina on se suurin toimija siellä aasialaisella puolella.

Arvoisa puhemies! Tällä on merkitystä myöskin kansallisen turvallisuuden kannalta. En tiedä, kuinka paljon tätä tänään tässä on avattu, kun en ole ihan koko keskustelua seurannut, mutta tähän on iso ongelma. Nyt tässä on keskusteltu 5G-, 4G-, 3G-järjestelmistä, ja nyt 5G-järjestelmän osalta on viitattu johonkin suurvaltaan ja että se hallitsee sitä liian pitkälle, ja ollaan huolissaan, miten kansallisen turvallisuuden laita on. Jäin jossain vaiheessa miettimään sitä, että erityisen äänekkäästi ovat toimineet sellaiset toimijat, jotka ovat hallinneet aikaisemmin 4G- ja 3G-järjestelmiä. Onko silloin siellä niin paljon sitä sisäistä tietoa, että todellakin 4G- ja 3G-järjestelmän olemassaolo on myöskin herkkä turvallisuuspoliittinen kysymys? Varmasti se tieto on olemassa. Ja kun se tieto on olemassa ja mennään seuraaviin järjestelmiin, ja jos siellä on muita toimijoita, niin herää kysymys, kuka tässä on aktiivinen ja millä tavalla me ollaan pieninä maina aktiivisia, ja ennen kaikkea, mihin edustaja Wallinheimo viittasi, Eurooppana ollaan ulkona tämän. Ja sen takia tässä täytyy olla avoin joka suuntaan ja katsoa rehellisesti tämä asetelma. Ja kyllä, tässä suhteessa olen hyvin vahvan eurooppalaisen strategisen autonomian kannattaja sekä kaupallis-teknisesti, teollisesti että myöskin turvallisuuskysymykset tässä täytyy nostaa esille.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan, jolle liikenne- ja viestintävaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto. Lisäksi tiedusteluvalvontavaliokunta voi antaa lausunnon hallintovaliokunnalle.